ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій
Кафедра економіки та публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр
на тему: **«Визначальні напрями сучасної дипломатії Україна – ЄС»**

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою Міжнародні економічні відносини
спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
ступеня вищої освіти магістр
денної форми здобуття освіти
Пугачова Катерина Андріївна

Керівник: Шкурупій Ольга Всеволодівна
Рецензент: Туль Світлана Іванівна

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Освітня програма Міжнародні економічні відносини
Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
д.е.н., професор Петро МАКАРЕНКО
«24» грудня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
Пугачової Катерини Андріївни

1. Тема роботи: «Визначальні напрями сучасної дипломатії Україна – ЄС», керівник роботи к.е.н., професор, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Шкурупій О.В.
Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від «22» вересня 2025 року

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи «15» грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові акти (Угода про асоціацію, Лісабонський договір, Рішення Європейської Ради), офіційні матеріали та звіти міжнародних організацій (Європейська Комісія, Європейська служба зовнішніх дій, Світовий банк, МВФ, OECD, WTO, ITC), статистичні дані Державної служби статистики України, Євростату та ін.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади сучасної української дипломатії.
Розділ 2**.** Види сучасної дипломатії в рамках відносин Україна – ЄС.
Розділ 3. Підходи до вдосконалення дипломатії Україна – ЄС.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об’єктом дослідження.
6. Дата видачі завдання «24» грудня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи	24.12.2024 р.	
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	24.12.2024-08.01.2025	
3	Опрацювання літературних джерел	09.01.2025-03.03.2025	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	04.03.2025-31.03.2025	
5	Виконання теоретико-методологічного розділу роботи	01.04.2025-02.06.2025	
6	Виконання аналітичних і проектно-рекомендаційних досліджень за темою кваліфікаційної роботи	03.06.2025-17.11.2025	
7	Оформлення тексту роботи	18.11.2025-12.12.2025	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	15.12.2025	
9	Нормо-контроль	15.12.2025	
10	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	15.12.2025-22.12.2025	
11	Захист кваліфікаційної роботи	23.12.2025	

Здобувач вищої освіти _____ Катерина ПУГАЧОВА
(підпис)

Керівник роботи _____ Ольга ШКУРУПІЙ
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Пугачова К. А. Визначальні напрями сучасної дипломатії Україна – ЄС. Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти магістр за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини, спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2025.

У магістерській роботі досліджено визначальні напрями сучасної дипломатії у відносинах між Україною та Європейським Союзом. Проаналізовано теоретико-методологічні засади дипломатичної діяльності, інституційно-правову базу співпраці України та ЄС, а також сучасні механізми реалізації політичної, економічної, цифрової та публічної дипломатії. Окрему увагу приділено процесу імплементації Угоди про асоціацію, секторальній інтеграції та ролі європейських програм у розвитку співпраці. Визначено основні виклики та перспективи подальшого поглиблення відносин Україна – ЄС в умовах євроінтеграції та повоєнного відновлення.

Ключові слова: дипломатія, Україна, Європейський Союз, європейська інтеграція, економічна дипломатія, цифрова дипломатія, публічна дипломатія, Угода про асоціацію.

ЗМІСТ

ВСТУП……..5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ……..10

1.1. Еволюція концептуальних засад сучасної дипломатії: економічна, цифрова та публічна дипломатія……10

1.2. Інституційно-правова архітектура дипломатії ЄС……18

1.3. Методологічні засади дослідження дипломатичної взаємодії Україна – ЄС……24

РОЗДІЛ 2. ВИДИ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В РАМКАХ ВІДНОСИН УКРАЇНА – ЄС……31

2.1. Динаміка політичної та інституційної дипломатії України у відносинах з Європейським Союзом……31

2.2. Економічна та торговельна дипломатія України у відносинах з ЄС…39

2.3. Секторальні напрями сучасної дипломатії Україна – ЄС……45

РОЗДІЛ 3. ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНА – ЄС……..59

3.1. Ідентифікація ключових бар'єрів євроінтеграції України……59

3.2. Вектори розвитку та посилення політичної, економічної та цифрової дипломатії України у відносинах з ЄС……..65

3.3. Проектні механізми прискорення інтеграційних процесів в Україні…73

ВИСНОВКИ……80

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...84

ДОДАТКИ……..94

ВСТУП

Актуальність досліджуваної проблеми. У сучасних умовах трансформації світового економічного порядку, зростання геополітичної нестабільності та поглиблення регіоналізації особливого значення набуває формування ефективної дипломатії держав. Для України, яка водночас переживає масштабні виклики безпеки та здійснює найглибші в історії реформи, взаємодія з Європейським Союзом стала ключовим напрямом зовнішньої та економічної політики. Після отримання статусу країни-кандидата у 2022 році та початку переговорного процесу щодо вступу у 2023–2024 рр. дипломатія Україна – ЄС стала визначальним фактором економічної інтеграції, модернізації національної економіки, доступу до європейських ринків і фінансових ресурсів.

Актуальність теми зумовлена необхідністю комплексного осмислення сучасних інструментів дипломатії (економічної, політичної, цифрової, енергетичної, гуманітарної), їх впливу на міжнародні економічні відносини та закріплення євроінтеграційного вектора розвитку. Попри значний науковий доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників (С. Віднянський, А. Круглашов, Г. Перепелиця, О. Якушев, T. Risse, E. Gilboa), питання комплексного використання економічної, цифрової та публічної дипломатії в сучасних умовах європейської інтеграції лише набуває актуальності, а отже, необхідності її подальшого долсліджень.

Сучасна дипломатія Україна – ЄС є багатовекторною: вона охоплює безпековий компонент, політико-правовий (процес виконання вимог для початку переговорів про вступ) та економічний (забезпечення макрофінансової допомоги, секторальна інтеграція, залучення інвестицій через ініціативу Ukraine Facility). В умовах глобальної політико-економічної кризи та воєнних викликів недостатня розробка дієвих механізмів цифрової, публічної та економічної дипломатії є ключовою проблемою, що уповільнює економічне відновлення. Існує нагальна

потреба у системному та комплексному аналізі нових, визначальних напрямів дипломатії, що виникли після 2022 року.

Зв'язок роботи з плановими науковими дослідженнями. Кваліфікаційна робота виконана в рамках планової науково-дослідної теми кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету – «Розвиток агропродовольчої сфери в національному та геоекономічному просторі» (№ ДР 0122U201799, дата реєстрації 24.12.2022 р.).

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є визначення та системний аналіз ключових напрямів сучасної дипломатії Україна – ЄС, оцінка їхнього впливу на міжнародні економічні відносини та розробка обґрунтованих проектно-рекомендаційних підходів до вдосконалення дипломатичної діяльності.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1. Узагальнити концептуальні підходи до з'ясування сучасного змісту та еволюції економічної, цифрової та публічної дипломатії.
2. Проаналізувати інституційно-правову архітектуру відносин Україна – ЄС.
3. Визначити методологічні засади дослідження дипломатичної взаємодії Україна – ЄС.
4. Дослідити динаміку політичної та інституційної дипломатії, включаючи санкційну координацію та секторальний «безвіз».
5. Оцінити результати економічної та торговельної дипломатії на основі динаміки експорту/імпорту в умовах дії Угоди про асоціацію України з ЄС і Глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі.
6. Ідентифікувати ключові бар'єри євроінтеграції та розробити комплекс рекомендацій щодо посилення економічної, політичної та цифрової дипломатії України в ЄС.

7. Визначити вектори розвитку та посилення політичної, економічної та цифрової дипломатії України у відносинах з ЄС.

8. Обґрунтувати проектні механізми прискорення інтеграції, включаючи ефективне використання грантових та інвестиційних інструментів ЄС (Ukraine Facility).

9. Розробити конкретні рекомендації щодо оптимізації роботи торговельних представництв України в ЄС.

10. Сформувати пропозиції щодо посилення секторальної інтеграції та залучення макрофінансової підтримки для регіональних підприємств.

11. Запропонувати заходи з розвитку цифрової та публічної дипломатії для ефективного представлення регіональних ініціатив на європейському рівні.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес дипломатичної взаємодії між Україною та Європейським Союзом, який породжує проблемну ситуацію невідповідності традиційних дипломатичних інструментів новим викликам геополітичної кризи та прискореної інтеграції.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку дипломатичних механізмів (економічної, цифрової та публічної дипломатії), їхні властивості, напрями та результати взаємодії суб'єктів Україна – ЄС в умовах європейської інтеграції та військової агресії.

Методи дослідження. У процесі роботи використано методи системного аналізу, інституційного аналізу, статистичного аналізу, контент-аналізу, метод експертних оцінок та прогнозування.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять: нормативно-правові акти (Угода про асоціацію, Лісабонський договір, Рішення Європейської Ради); офіційні матеріали та звіти міжнародних організацій (Європейська Комісія, Європейська служба зовнішніх дій, Світовий банк, МВФ, OECD, WTO, ITC); статистичні дані Державної служби статистики

України та Євростату; монографії, наукові статті (2020–2025 рр.) та матеріали науково-практичних конференцій вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що розроблені пропозиції та проектні механізми можуть бути впроваджені у діяльність Полтавської обласної військової адміністрації та пов'язаних структур зокрема, в рамках діяльності Агенції регіонального розвитку Полтавської області «ОФІС ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ». Пропонується:

- оптимізація роботи торговельних представництв України в ЄС через формування регіональних пріоритетів експорту, аналітику ринків та встановлення контактів із європейськими партнерами;

- посилення економічної дипломатії через активізацію участі підприємств у секторальній інтеграції та залучення макрофінансової підтримки для модернізації та розвитку економіки регіону;

- розвиток цифрової та публічної дипломатії шляхом створення інтерактивних платформ, проведення онлайн-кампаній та семінарів для презентації регіональних проєктів;

- ефективне використання грантових та інвестиційних інструментів ЄС (Ukraine Facility) через підготовку проєктних заявок, створення механізмів співфінансування та системне оцінювання результативності реалізації програм.

Впровадження зазначених заходів дозволить посилити інтеграційні процеси регіону у рамках ЄС, прискорити економічне відновлення та залучення інвестицій на регіональному рівні.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи було оприлюднено на X Міжнародній студентській науковій конференції «Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки» (м. Запоріжжя, 2025).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукову працю:

1. Пугачова К.А. Визначальні напрями сучасної дипломатії Україна – ЄС. *Матеріали X Міжнародної студентської наукової конференції.* м.Запоріжжя, 12 грудня, 2025рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». —Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОСГруп», 2025. С. 163-164.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних інформаційних джерел та додатку. Загальний обсяг основного тексту роботи становить 106 сторінки; обсяг основного тексту – 74 сторінок. Робота містить 17 таблиць, 17 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 79 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

1.1. Еволюція концептуальних засад сучасної дипломатії: економічна, цифрова та публічна дипломатія

Дипломатія є одним із найдавніших інститутів міжнародних відносин, визначальною функцією якого є забезпечення комунікації між державами, урегулювання суперечностей та просування національних інтересів мирними засобами.

Як професійний і системний інститут дипломатія сформувалася лише у Новий час – після Вестфальського миру 1648 р., який закріпив принцип державного суверенітету та започаткував систему постійних представництв.

Класичне визначення дипломатії міститься в Оксфордському словнику англійської мови (Oxford English Dictionary): дипломатія – це здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів; сукупність засобів, що їх використовують посли й посланники з метою забезпечення переговорного процесу; праця або мистецтво дипломата. Англійський дипломат Е. Сатоу уточнює: дипломатія – це «застосування розуму і такту з метою розвитку офіційних відносин між урядами незалежних держав», «це насамперед інтелект і почуття такту, поставлені на службу державним інтересам». Німецький дипломат Г.Ф. Мартенс вважає дипломатію наукою про зовнішні зносини чи закордонні справи держави, а в більш вузькому розумінні дипломатія – це наука чи мистецтво переговорів.

Отже, дипломатія – це специфічна галузь сучасної дипломатичної діяльності, пов’язана з використанням економічних проблем як об’єкта та засобу співпраці у міжнародних відносинах, яка є складовою зовнішньої політики та міжнародної

діяльності держави, де зовнішня політика визначає цілі та завдання економічної дипломатії, яка, своєю чергою, використовує спеціальні засоби та методи.

Сучасні геополітичні реалії зумовлюють необхідність формування нової дипломатії не лише як практичної діяльності, а й як самостійної наукової галузі. У цьому контексті поступово розвивається її власна система понять і принципів. Особливої уваги заслуговує трансформація окремих видів дипломатії, які можна розглядати як проміжний етап на шляху становлення дипломатії як науки.

Зростання значення недержавних акторів (MNC, міжнародних організаційй, громадянського суспільства) та перенесення конкуренції у економічну й інформаційну площини вимагало від держав розширення інструментарію. Ця трансформація призвела до виникнення та формування трьох ключових, взаємопов'язаних напрямів сучасної дипломатії: економічної, цифрової та публічної (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Концептуальні відмінності між економічною, цифровою та публічною дипломатією

Критерій	Економічна дипломатія	Цифрова дипломатія	Публічна дипломатія
1	2	3	4
Мета	Просування національних економічних інтересів: сприяння торгівлі, залучення інвестицій, захист бізнесу за кордоном, забезпечення економічної безпеки.	Використання цифрових технологій для реалізації всіх зовнішньополітичних цілей держави, включаючи публічну та економічну дипломатію.	Формування позитивного іміджу країни та вплив на зарубіжну громадську думку для підтримки зовнішньополітичних цілей.
Фокус	Економічні відносини: фінанси, торгівля, інвестиції, енергетика, ринки.	Інструмент/засіб: використання ІКТ, соціальних медіа, аналізу даних та кіберпростору для дипломатичної діяльності.	Комунікація: двосторонній діалог та інформаційний вплив на іноземні аудиторії

Продовж. табл. 1.1

1	2	3	4
Цільова аудиторія	Ділові кола (вітчизняні та іноземні), урядові економічні структури, міжнародні фінансові організації	Широкі міжнародні аудиторії, журналісти, лідери думок, дипломатичні партнери (як канал зв'язку).	Іноземна громадськість (громадяни, студенти, науковці, НУО, культурні еліти).
Ключові інструменти	Укладання торговельних угод, інвестиційні форуми, лобіювання, державні гарантії експорту, торговельні місії.	Соціальні мережі (X, Facebook), ведення онлайн-діалогів, електронне урядування для діаспори, боротьба з дезінформацією	Культурні обміни, освітні програми (стипендії), медіа-кампанії, співпраця з діаспорою, прес-конференції.

Джерело: [4, 16, 34]

Економічна дипломатія в сучасних умовах розглядається як політико-економічна категорія, що займає важливе місце в системі міжнародних економічних відносин та виконує специфічні функції, притаманні лише їй.

Головним завданням економічної дипломатії є створення сприятливих умов для виходу та просування національних товарів і послуг на зовнішні ринки, захист економічних і стратегічних інтересів держави на міжнародній арені. Усі інструменти та методи економічної дипломатії спрямовані на стимулювання соціально-економічного розвитку країни, підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку та забезпечення національної і економічної безпеки.

Сутність і практичне значення економічної дипломатії полягає в підтримці та реалізації економічних інтересів як приватних, так і державних суб’єктів господарської діяльності на національному та міжнародному рівнях. Вона виступає як окремий, специфічний напрям дипломатичної діяльності кожної держави.

Критеріальними ознаками економічної дипломатії є:

- належність до сфери міжнародних економічних відносин, сфери зовнішньоекономічної політики держави;

- застосування переговорів як основного інструмента облаштування мирними засобами міждержавних економічних стосунків;

- наявність інституту державних службовців-дипломатів, які безпосередньо ведуть переговори і виконують всі інші функції, передбачені статутом дипломатичної служби кожної держави.

Значення економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності держави постійно зростає, оскільки така діяльність пов'язана з окресленням економіко-політичних пріоритетів. З метою досягнення визначеної мети економічна дипломатія розробляє свої чітко встановлені завдання та функції (рис.1.1).

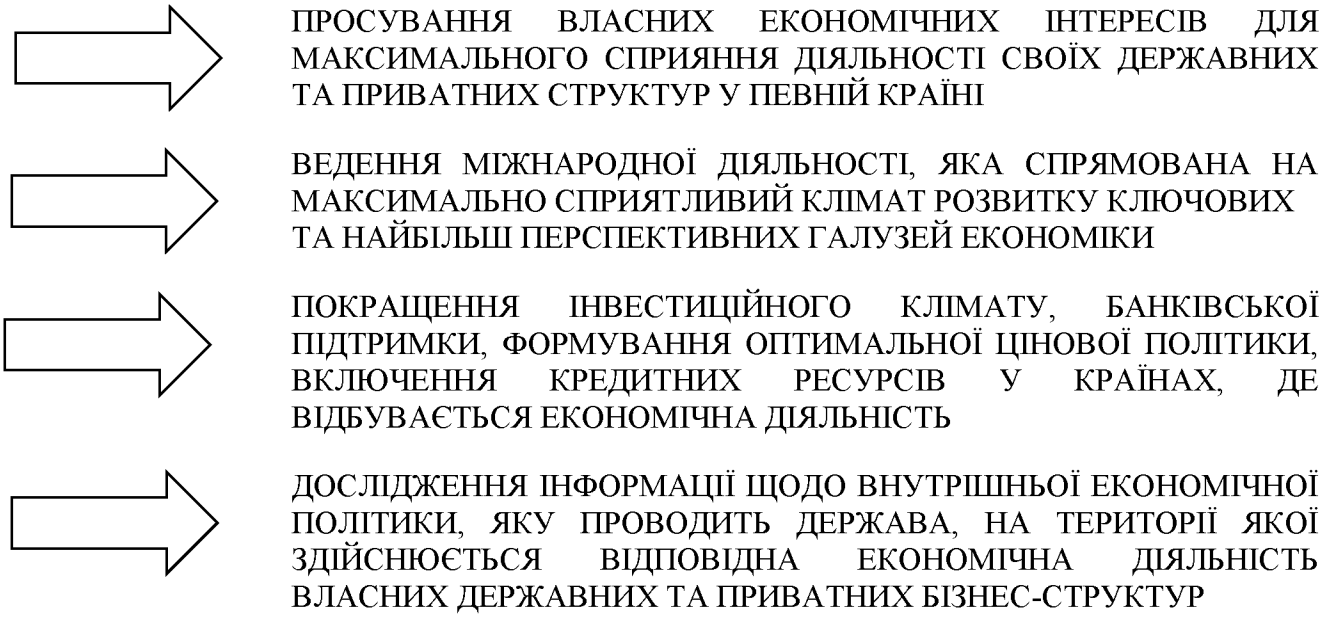

Рис. 1.1. Завдання економічної діяльності

Джерело: побудовано автором на основі [9, 45].

Зміст економічної дипломатії значно ширший, ніж сприяння інтеграції України до Європейського Союзу, підтримка національних товаровиробників за кордоном чи залучення іноземних інвестицій. В умовах російської агресії вітчизняна

економічна дипломатія спрямована на активну співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями та урядами окремих держав. Крім того, вона вдається до активного використання санкцій стосовно росії, тобто обмежувальних заходів стосовно громадян і юридичних осіб, що є реакцією на анексію Криму росією, агресію на Донбасі та повномасштабного вторгнення росії в Україну. Україна впроваджує санкції у координації з партнерами: США, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Великої Британії, ЄС, Швейцарії та Японії [45].

В контексті відносин Україна – ЄС економічна дипломатія набуває статусу євроінтеграційної дипломатії, де основною метою є не лише торгівля, а й інституційна та регуляторна гармонізація для забезпечення секторальної інтеграції.

Цифрова дипломатія, цифровізація, онлайндипломатія, хмарна дипломатія – основний тренд ковідних 2020-2021 років у зовнішній політиці країн усього світу. Перед цифровою дипломатією ставляться непрості завдання, це і оперативне надання достовірної інформації, і спростування неправильної інформації, і підтвердження інформації з офіційних джерел [19].

По суті, цифрова дипломатія – це застосування цифрових інструментів та онлайн-платформ (соціальних мереж, інтернету, баз даних) для ведення дипломатичної діяльності, захисту національних інтересів та створення бажаного образу держави на світовій арені.

Українська дипломатія активно послуговується такими інструментами цифрової дипломатії, як створення акаунтів дипломатичних представництв в соціальних мережах (Twitter/X, Facebook, Instagram), ведення облікових записів політичними діячами та дипломатами в соцмережах, постійне оновлення сайту Міністерства закордонних справ [16].

Можна виділити основні цілі такої дипломатії:

– виконання зовнішньополітичних завдань та цілей;

– захист інтересів держави на міжнародній арені;

– ведення пропаганди та анти-пропаганди;

– чинення впливу або тиску на інших акторів;

– дискредитація опонентів;

– укріплення відносин з прибічниками;

– формування та підтримка позитивного іміджу;

– підвищення обізнаності світової спільноти про державу [4].

Основними суб'єктами цифрової дипломатії є державні відомства, серед яких Адміністрація Президента, різноманітні міністерства, зокрема – Міністерство закордонних справ, Уряд, окремі політичні постаті. Також, до суб'єктів можна віднести недержавні відомства та організації, що займаються справами міжнародного ґатунку.

Окрім того, в своїх цілях використовують мережу і такі негативі актори, як терористичні угрупування, екстремістські рухи, тощо. Щодо об'єктів е-дипломатії, то ними виступають іноземні уряди та інші органи владної структури, окремі політичні сили або постаті, міжурядові та неурядові міжнародні організації, та головне – іноземна спільнота, як загалом, так і окремих держав [3].

Отже, цифрова дипломатія, яка постає однією з форм сучасної публічної дипломатії, завдяки використанню інтернету, інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних мереж стає важливим інструментом зміцнення міжнародних зв'язків. Проте, попри численні переваги – зокрема широке охоплення аудиторії, підвищення рівня взаємодії та прозорості – вона має й істотний недолік. Це висока вірогідність поширення дезінформації, маніпуляцій та фейкових повідомлень у швидкому інформаційному середовищі (табл. 1.2).

Зазначені недоліки потребують ретельного опрацювання механізму здійснення подібного роду зовнішньополітичних відносин. Тому основні питання все ж таки вирішуватимуться за столом переговорів між дипломатами тет-а-тет, а цифрова дипломатія поки що залишиться лише частиною публічної дипломатії [19].

Таблиця 1.2

Переваги та недоліки цифрової дипломатії

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
Соціальні мережі дають можливість дипломатам оперативно відстежувати події, отримувати актуальну інформацію та визначати ключові чинники впливу, а також забезпечують додаткові канали комунікації й впливу, що виходять за межі традиційної аудиторії.	Відсутність достатніх технологій.
Можливість швидкої та ефективної комунікації	Необхідність покращення навичок цифрового спілкування
Близькість з аудиторією	Централізовані та негнучкі адміністративні системи
Цифрові технології відіграють важливу роль у процесах отримання, аналізу та опрацювання інформації, що стосується дипломатичної діяльності.	Бюрократичні процеси прийняття рішень
Дають змогу урядам оцінювати можливі наслідки міжнародних подій та визначати, як ці події можуть позначитися на ситуації всередині держави.	Культура анонімності.
Низька вартість	Витік інформації.
Дозволяють політикам розширити свій вплив	Хакерські атаки
Більше часу на продумування відповідей	

Джерело: побудовано автором на основі [4, 16, 19]

Водночас у поєднанні з класичними інструментами зовнішньої політики цифрова дипломатія перетворюється на ефективний канал поширення інформації, формування і підтримки міжнародних контактів із різними групами громадськості, а також на дієвий засіб позитивного впливу на громадську думку.

Публічна дипломатія – це система заходів, за допомогою яких держава комунікує з громадськістю інших держав та впливає на формування суспільної думки населення інших країн для просування своїх національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей. Інструменти публічної дипломатії дають змогу значно розширити охоплення аудиторії, будувати нові партнерства, залучати представників сфер, що перебувають за межами сфери впливу

офіційних органів влади (неурядових організацій, бізнесу, аналітичних центрів, освітніх установ, молоді, лідерів суспільної думки та окремих громадян) [34].

Термін «публічна дипломатія» має декілька загальних визначень, які відображають його концептуальну еволюцію. По-перше, публічна дипломатія – це пряма комунікація держави з іноземцями з метою впливу на мислення та уряд останніх. По-друге, публічна дипломатія – спосіб комунікації уряду для формування розуміння національних ідей, цінностей, інститутів, культури, національних цілей та політик. По-третє, публічна дипломатія – це дії у сфері інформації, освіти, культури з метою впливу на іноземні уряди через громадян певної країни [12].

Доведено, що публічна дипломатія сприяє формуванню громадської думки в інших країнах, інформуванню громадськості про міжнародну політику, проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу за допомогою різних каналів впливу, сприяє міжкультурному співробітництву. Отже, наявні пістави для класифікації публічної дипломатії за трьома критеріями – за способом, сферою та суб'єктом взаємодії (табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Аспекти публічної дипломатії в публічному управлінні

За способом взаємодії	За сферою взаємодії	За суб'єктом взаємодії
Електронна/мережева дипломатія	Економічна дипломатія	Парадипломатія
Цифрова дипломатія	Культурна дипломатія	Громадська дипломатія
Медіадипломатія	Спортивна дипломатія	Народна дипломатія
Твіпломатія	Освітня дипломатія	Дипломатія «неополітик»
Ноосферна/віртуальна дипломатія	Іміджева дипломатія, або брейдинг наці	Превентивна дипломатія

Джерело: побудовано автором на основі [34, 57].

Традиційно публічна дипломатія передбачала виключно міжурядову комунікацію. Основне завдання такої взаємодії – вплинути, проінформувати або ж активізувати публіку для підтримки національних інтересів та при здійсненні

зовнішньої політики. На сучасному етапі публічна дипломатія включає комунікацію між особами. Основна причина зміни характеру публічної дипломатії – зростання впливу громадськості та посилення міжлюдських контактів [17].

Основними засобами публічної дипломатії є різноманітні публічні активності – візити, семінари, конференції, прес-брифінги, громадські дискусії, спільні проєкти, дослідження, видання, а також радіо-, теле- й кінопродукція. Усе це спрямоване на те, щоб ефективно доносити потрібну інформацію про державу до міжнародної аудиторії.

Для України публічна дипломатія є інструментом донесення правди про війну, демонстрації культурної самобутності, залучення іноземних партнерів, а також боротьби з дезінформацією [34]. Вона сприяє зміцненню міжнародної коаліції на підтримку суверенітету та європейської інтеграції України.

Еволюція дипломатії від класичних форм до сучасної багаторівневої моделі призвела до появи нових підходів, що визначають логіку міжнародної взаємодії в XXI столітті. Економічна, цифрова та публічна дипломатія стають невід'ємними складовими зовнішньої політики держави, особливо у контексті глобальних викликів, зростання ролі інформації та конкуренції за економічні ресурси. Для України ці напрями дипломатії набувають особливого значення у процесі європейської інтеграції, формування партнерських відносин з ЄС та реалізації національних інтересів на міжнародній арені.

1.2. Інституційно-правова архітектура дипломатії ЄС

Інституційно-правова архітектура Європейського Союзу сформувалася внаслідок багаторівневого процесу інтеграції, який триває вже понад сім десятиліть. В основі цієї системи – фундаментальні договори, що поетапно

визначали політичні, економічні та правові рамки функціонування як Європейських співтовариств, так і сучасного Європейського Союзу.

Як зазначає А. Бояр, «кожен ключовий договір закладав правові та політичні основи для формування спільних політик, розширював повноваження наднаціональних інституцій і створював можливості для розвитку зовнішньої політики» [11].

Саме ці документи заклали основу для формування спільних політик, розширили повноваження наднаціональних інституцій та створили можливість розвитку зовнішньої політики, включно з інструментами співпраці з Україною. Еволюцію інтеграційного процесу від економічної співпраці до політичної та зовнішньополітичної єдності можна прослідкувати на основі узагальнення ключових етапів інституційного розвитку ЄС (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Визначальні історичні договори європейських співтовариств і Європейського Союзу

Назва договору	Дата підписання	Дата набуття чинності	Короткий зміст
1	2	3	4
Паризький договір	18 квітня 1951 р.	23 липня 1952 р.	Заснування Європейського співтовариства вугілля і сталі на термін 50 років
Римські договори	25 березня 1957 р.	1 січня 1958 р.	Заснування Європейського Економічного Співтовариства та Європейського співтовариства атомної енергії
Договір про злиття	8 квітня 1965 р	1 липня 1967 р.	Об'єднання трьох співтовариств у Європейські співтовариства з єдиними керівними інституціями та бюджетом
Люксембурзький договір	22 квітня 1970 р.	1 січня 1971 р	Запровадження нових принципів формування доходів спільного бюджету системи (т. зв. «власних ресурсів») і розширення повноважень Асамблеї (Європейського парламенту)

Продовж. табл. 1.4

1	2	3	4
Єдиний європейський акт	17 та 28 лютого 1986 р.	1 липня 1987 р.	Перший ґрунтовний перегляд Договору про заснування ЄЕС, заснування Європейського співтовариства (замість ЄЕС), створення правових передумов для формування єдиного ринку до 31 грудня 1992 р.
Маастрихтський договір	7 лютого 1992 р.	1 листопада 1993 р.	Створення Європейського Союзу (на базі Європейських співтовариств) та запровадження трьохопорної структури ЄС. Створення правових передумов для формування Економічного і валютного союзу
Амстердамський договір	2 жовтня 1997 р.	1 травня 1999 р.	Розширення повноважень та сфер відповідальності ЄС
Ніццький договір	26 лютого 2001 р	1 лютого 2003 р.	Інституційно-правова адаптація ЄС до найбільшого очікуваного розширення
Договір про заснування Європейської конституції	29 жовтня 2004 р	Не набув чинності	Запровадження посад Президента Європейської ради та міністра закордонних справ ЄС, об'єднання в один договір кількох договорів і хартій ЄС, інституційно-правова реформа
Лісабонський договір	13 грудня 2007 р.	1 грудня 2009 р	Реформа системи ухвалення рішень в ЄС, розширення повноважень Європейського парламенту, організаційні перетворення

Джерело: розроблено автром на основі [67]

Поняття архітектури інституційно-правового забезпечення включає організаційні, правові та інституційні засади планування та здійснення імплементації права ЄС (адаптації), включно з механізмом координації діяльності та взаємодії центральних органів виконавчої влади, підготовку національної програми адаптації законодавства України до права ЄС тощо [1].

Під інституційним механізмом ЄС зазвичай розуміють сукупність органів, визначених установчими договорами, а також тих структур, які передбачені

іншими угодами або створені на основі вторинного права Європейських Спільнот та Європейського Союзу. Це цілісна система інституцій, що функціонує відповідно до правил, закріплених у правовій базі ЄС.

Інституційна система Європейського Союзу сформувалася як унікальна модель багаторівневого врядування, що поєднує ознаки міждержавної співпраці та наднаціонального управління. Вона функціонує на основі установчих договорів, які визначають правовий статус кожного інституту, розмежовують їхні компетенції та закріплюють високий рівень інституційної автономії. Діяльність органів ЄС побудована за принципом горизонтального розподілу повноважень і взаємного контролю, що забезпечує баланс між державами-членами та наднаціональним рівнем [11].

У результаті цього процесу Європейський Союз сформував власну специфічну інституційну архітектуру, яка не повторює ані традиційні моделі міжнародних організацій, ані класичні державні системи влади. Така структура дозволяє ЄС ефективно поєднувати інтеграційні механізми, виробляти спільні політики та ухвалювати рішення, обов'язкові для держав-членів, що є визначальною характеристикою його сучасного функціонування.Численні структури, які забезпечують управління Європейським Союзом, прийнято розділяти на інституції та інші органи й установи. Відповідно до Договору про функціонування ЄС (ДФЄС) лише сім із них належать до інституцій: Європейський парламент, Європейська рада, Рада ЄС, Європейська комісія, Суд ЄС, Європейський центральний банк і Рахункова палата. Інституції відрізняються від інших установ тим, що вони ухвалюють рішення, які можуть стосуватися фактично усіх сфер життя Союзу та, як правило, носять обов'язковий до виконання характер, а їх членів обирають національно або призначають уряди держав-членів чи Рада. Інші ж установи здійснюють свою діяльність в окремих сферах, а їхні рішення виконують або дорадчу функцію, або не носять загального зобов'язального характеру [60].

Європейський парламент (далі – ЄП або Парламент) – представницький орган громадян ЄС, який формує демократичні засади процесу інтеграції в межах Союзу. сторично функції Європейського парламенту постійно розширювалися, а його значення як інституції зростало. Сьогодні ЄП виконує законодавчу (участь в ухваленні законодавчих актів за передбаченими в ДФЄС і ДЄС процедурами, зокрема й бюджету ЄС), контролюючу (політичний контроль за діяльністю Європейської комісії може в будь-який час висловити недовіру та розпустити її) та політикоформувальну (безпосередня участь у формуванні зовнішньої політики ЄС тощо) функції.

Європейська Рада (ЄР)– визначає загальні політичні орієнтири та пріоритети розвитку Європейського Союзу. Вона не виконує законодавчих функцій. Одне із головних завдань Європейської ради – формування засад і принципів у сфері закордонних справ і політики безпеки. Для цього ЄР, за загальним правилом, ухвалює консенсусом відповідні рекомендації та рішення.

Рада ЄС (далі – Рада) – політична інституція, що забезпечує узгодження національних інтересів країн-членів із досягненням цілей Союзу. Її головна функція – ухвалення законодавчих рішень спільно з Європейським парламентом (т. зв. звичайна законодавча процедура, або спільне рішення) або самостійно після одержання згоди чи консультацій від ЄП (т. зв. спеціальна законодавча процедура). Ще одна важлива функція Ради ЄС – координація політик держав-членів Євросоюзу в сферах, які не входять лише до компетенцій Союзу.

Європейська комісія (далі – Комісія) – ключова інституція ЄС, що представляє спільні інтереси усіх держав-членів Союзу і наділена, передусім, виконавчими повноваженнями. На відміну від Ради, вона незалежна він національних урядів й охороняє інтереси ЄС. У тісній співпраці з Судом Євросоюзу Комісія забезпечує виконання первинного та вторинного законодавства ЄС державами-членами, інституціями й іншими суб'єктами права Союзу. Вона виконує бюджет і керує програмами ЄС, забезпечує представництво

Союзу в зовнішніх відносинах (за винятком сфери спільної зовнішньої та безпекової політики). Комісія наділена широкими повноваженнями та виконує низку функцій: виконавчу, законодавчу, контролюючу, каральну (застосування санкцій) та консультативну (дорадчу) [11].

Головне призначення *Суду ЄС* полягає у забезпеченні дотримання права під час застосування та тлумачення установчих договорів Союзу. На практиці його діяльність зосереджена на вирішенні суперечок між учасниками євроінтеграційного процесу – інституціями ЄС, державами-членами, а також іншими юридичними або фізичними особами, які здійснюють свою діяльність на території Європейського Союзу, та на тлумаченні положень законодавчих актів Союзу.

Європейський центральний банк (ЄЦБ). Головні функції банку: розробка та здійснення грошовокредитної політики зони євро; управління офіційними (золотовалютними) резервами Євросистеми; емісія євро; визначення ключових процентних ставок. Головна мета ЄЦБ – підтримка цінової стабільності у єврозоні, тим самим сприяючи економічному зростанню та створенню робочих місць.

Відмінність від національних грошових систем полягає у тому, що уся грошово-кредитна політика ЄЦБ проводиться у децентралізований спосіб. ЄЦБ ухвалює рішення і встановлює правила їх виконання. Практичні ж дії здійснюють національні центральні банки відповідно до цих правил.

Європейська рахункова палата (ЄРП) (European Court of Auditors) – незалежна інституція, що відповідає за зовнішній аудит фінансів Європейського Союзу. У межах цих повноважень вона здійснює перевірку (аудит) фінансового менеджменту інституцій, агентств й установ, а також усіх реципієнтів грантів Євросоюзу.

Функціонування цих інституцій та їхня взаємодія у сфері зовнішньої політики безпосередньо формують рамки та зміст співпраці Європейського

Союзу з державами-партнерами, зокрема визначають характер і динаміку відносин між Україною та ЄС.

Система відносин «Україна – ЄС» базується на Угоді про асоціацію, яка встановлює правові рамки для політичної, економічної, безпекової та культурної співпраці. Основні механізми взаємодії включають:

- спільні комітети та робочі групи для відстеження імплементації Угоди та реформ;
- платформи для консультацій із зовнішньої політики та безпеки для узгодження дій України з позицією ЄС;
- інструменти фінансової та технічної допомоги, що підтримують реформування інституцій та інтеграцію української економіки у європейські ринки.

Отже, сучасна дипломатія, включно з економічною, цифровою та публічною складовими, гармонійно поєднується з інституційно-правовою архітектурою ЄС. Для України це створює можливості ефективної інтеграції у європейську систему, використання дипломатичних каналів та імплементації європейських стандартів у внутрішньому та зовнішньому управлінні.

1.3. Методологічні засади дослідження дипломатичної взаємодії Україна – ЄС

Дослідження дипломатичної взаємодії України та Європейського Союзу вимагає комплексного методологічного підходу, що поєднує теоретичні рамки міжнародних відносин та практики сучасної дипломатії. Відносини Україна – ЄС від 2014 року, а особливо після надання Україні статусу кандидата в члени ЄС у 2022 році, розвиваються у вимірах багаторівневої дипломатії, що включає міждержавні, наднаціональні та транснаціональні механізми. Це зумовлює

необхідність поєднання класичних теорій міжнародних відносин із сучасними аналітичними підходами, а також застосування обґрунтованих методів збору та аналізу даних для забезпечення достовірності та надійності отриманих результатів [69]. Для пояснення дипломатичної взаємодії між Україною та ЄС виділяють чотири основні теоретичні підходи:

Неореалістичний підхід. Основоположником неореалізму в американській політичній науці вважається К. Уолтц (1924 – 2013), який був переконаний в закономірному характері міжнародних відносин і, отже, в можливості створення раціональної теорії, яка їх вивчає і аналізує. На думку політолога, міжнародні відносини – це цілісна система; держави є основними та самостійними одиницями міжнародних відносин, які слід розглядати не відокремлено, але в полі утворюваних ними структур. Дії держав можуть пояснюватись тиском, який чиниться на них міжнародним суперництвом, обмежуючи та звужуючи їх вибір. Цей підхід дозволяє пояснити стратегічні рішення України та ЄС у контексті військової загрози та геополітичної конкуренції [69].

Неолібералізм. Термін «неолібералізм» з'явився ще в кінці 30–х років XX ст., коли під час роботи колоквіуму американського журналіста У. Ліппмана виділилася група «неолібералів», які вирішили вернутися до деяких ліберальних постулатів XIX ст. Так неолібералізм став платформою по забезпеченню соціальних прав та гарантій, без яких унеможливлювалася свобода та достойне життя індивіда. Сюди входило забезпечення рівного доступу до освіти, створення безпечних умов праці, встановлення мінімальної заробітної платні, допомога по безробіттю, створення системи медичного обслуговування для малозабезпечених верств населення тощо [42]. У контексті України та ЄС це проявляється через Угоду про асоціацію, програми фінансової підтримки та системи моніторингу реформ.

Конструктивізм. Зародження конструктивізму як окремого підходу до досліджень міжнародних відносин датується кінцем 1970-х рр., коли

запроваджене К.Уолцем поняття міжнародної анархії зазнало нищівної критики з боку теоретиків постмодерністського напрямку, зокрема, Х. Алкера, Р. Б. Дж.Уолкера та інших. Сам термін «конструктивізм» був запроваджений у 1989 році американським вченим-міжнародником Н. Онафом [63].

Конструктивізм зосереджується на значенні норм, цінностей та ідентичностей. Цей підхід пояснює, як спільні європейські цінності формують політику України та впливають на комунікаційні стратегії з ЄС.

Теорія європейської інтеграції. Інтеграція в перекладі з латинської означає взаємопереплетіння, об'єднання окремих частин в єдине ціле. Європейська інтеграція – це магістральний напрям розвитку континенту, який визначить як ситуацію в самій Європі в третьому тисячолітті, так і її місце у світі.

Європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Використання цього підходу дозволяє зрозуміти, як Україна імплементує європейські стандарти, адаптує законодавство та реформує інститути під впливом інтеграційних вимог.

Аналіз зазначених підходів слугує основою для формування методологічної рамки дослідження, що визначає об'єкти та одиниці аналізу, методи збору і обробки даних, а також заходи для забезпечення достовірності та надійності результатів. Об'єктом дослідження є дипломатичні взаємодії України та ЄС, а одиницями аналізу – ключові дипломатичні процеси та кейси:

- підписання та імплементація Угоди про асоціацію;

- реакція ЄС на політичні та військові події в Україні після 24 лютого 2022 року;

- програми фінансової та технічної підтримки.

Стратегія дослідження базується на case study та process tracing, що дозволяє

реконструювати причинно-наслідкові зв'язки між рішеннями, подіями та результатами дипломатичної взаємодії.

Водночас теоретико-методологічна рамка дослідження дипломатичної взаємодії «Україна – ЄС» має враховувати суттєві зміни, що відбулися в інституційно-правовій архітектурі зовнішніх відносин Європейського Союзу впродовж останніх років. ЄС поступово відійшов від уніфікованої моделі інтеграції, орієнтованої виключно на розширення членства, та сформував систему диференційованих форматів співпраці з третіми країнами, які поєднують елементи політичної асоціації, економічної інтеграції, регуляторного зближення та безпекового партнерства.

Визначальними подіями, що закріпили цю трансформацію, стали низка угод нового покоління між ЄС та країнами поза межами об'єднання. Насамперед йдеться про Угоду про асоціацію між Україною та ЄС (Ukraine–EU Association Agreement), яка заклала модель глибокої та всеосяжної інтеграції без формального членства, а також про Комплексну економічну і торговельну угоду між ЄС і Канадою (CETA), Угоду про торгівлю та співробітництво між ЄС та Сполученим Королівством (EU–UK Trade and Cooperation Agreement) та Комплексну і посилену угоду про партнерство між ЄС і Вірменією (EU–Armenia CEPA).

Ці угоди мають характер поворотних точок у розвитку зовнішньої політики та дипломатії ЄС, оскільки відображають зміну формату, глибини та стандартів інтеграції або співпраці. Фактично Європейський Союз запровадив нові моделі взаємодії з третіми країнами: асоціацію з регуляторним наближенням, зони вільної торгівлі нового покоління, політичне партнерство без створення ЗВТ, а також спеціальний формат відносин після виходу держави зі складу ЄС. Такі моделі є водночас більш гнучкими та більш комплексними, оскільки охоплюють не лише торгівлю, але й питання політики, безпеки, прав людини, інституційних реформ і стандартів управління.

Особливий науково-практичний інтерес становить угода CETA між ЄС і Канадою як один із перших прикладів укладення комплексної торговельно-економічної угоди між ЄС та високорозвиненою західною державою. Вона відкрила доступ до ринків, спростила інвестиційні режими та започаткувала нові підходи до регуляторного співробітництва, що згодом стали орієнтиром для формування подальших торговельних угод ЄС із глобальними партнерами.

Угода між ЄС та Сполученим Королівством, укладена після Brexit, сформувала унікальний прецедент унормування відносин із державою, що вийшла зі складу Європейського Союзу. Вона закріпила базові рамки торгівлі, економічної співпраці та політичного діалогу в умовах постінтеграційного формату та має принципове значення для розуміння майбутньої еволюції європейської інтеграції.

Для таких країн-партнерів, як Україна або Вірменія, запровадження нових договірних форматів створило можливості поступового зближення з ЄС, реалізації структурних реформ, доступу до внутрішнього ринку Союзу та залучення фінансової й технічної підтримки. У цьому контексті дипломатична взаємодія набуває системного характеру та виступає інструментом трансформації держави відповідно до європейських норм і стандартів.

Таким чином, методологічні засади дослідження дипломатичної взаємодії «Україна – ЄС» мають спиратися не лише на класичні теорії міжнародних відносин, а й на аналіз еволюції інституційно-правових моделей зовнішньої політики Європейського Союзу. Це дозволяє розглядати відносини України з ЄС як складову ширшого процесу трансформації європейської дипломатії та формування нових форматів інтеграції і партнерства з третіми країнами.

Узагальнення зазначених договірних форматів Європейського Союзу та їхнього значення для трансформації моделей зовнішньої інтеграції дозволяє систематизувати ключові угоди нового покоління та оцінити їхню методологічну релевантність для дослідження дипломатичної взаємодії «Україна – ЄС» (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Ключові зовнішні договірні формати ЄС та їх методологічна релевантність для дослідження дипломатії «Україна – ЄС»

Назва угоди	Повна розшифровка	Тип моделі співпраці	Методологічна релевантність для дослідження
Ukraine–EU Association Agreement	Угода про асоціацію між Україною та ЄС	Глибока та всеосяжна політико-економічна інтеграція; DCFTA (Deep and Comprehensive Free Trade Area)	Базовий кейс для аналізу імплементації acquis, процесу адаптації законодавства, дипломатичних механізмів
CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement)	Всеосяжна економічна і торговельна угода між ЄС і Канадою	Поглиблена модель FTA (Deep & Comprehensive Free Trade Agreement, DCFTA) нового покоління	Дає можливість порівняти моделі регуляторної співпраці, інвестиційних правил і правозастосування
EU–UK Trade and Cooperation Agreement (TCA)	Угода про торгівлю та співробітництво між ЄС та Великою Британією	Модель пост-виходу з ЄС; гнучке партнерство	Дозволяє вивчати прецедент післяінтеграційної дипломатії та механізми регулювання після Brexit
EU–Armenia CEPA (Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement)	Комплексна та посилена угода про партнерство між ЄС і Вірменією	Модель політичного партнерства без створення зони вільної торгівлі	Дозволяє порівнювати диференційовані формати інтеграції в рамках Східного партнерства

Джерело: [54, 53]

Таким чином, методологічні засади дослідження дипломатичної взаємодії «Україна – ЄС» набувають інтердисциплінарного характеру й поєднують політико-правові, економічні та якісні методи. Їхня гнучкість та адаптивність до геополітичних змін дозволяє забезпечити глибину, обґрунтованість та наукову надійність висновків, необхідних для аналізу сучасних інтеграційних процесів.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз теоретико-методологічних засад сучасної української

дипломатії дозволяє зробити кілька ключових висновків. По-перше, сучасна дипломатія України набуває багатовимірного характеру, у межах якого поряд із традиційною політичною взаємодією дедалі більшого значення набувають економічна, цифрова та публічна дипломатія. Економічна дипломатія виступає інструментом інтеграції України у глобальні та європейські ринки, цифрова дипломатія забезпечує ефективну комунікацію та інформаційну стійкість у міжнародних відносинах, а публічна дипломатія сприяє формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені.

По-друге, інституційно-правова архітектура дипломатії Європейського Союзу характеризується високим рівнем координації між наднаціональними органами та державами-членами, а також поступовою трансформацією підходів до взаємодії з третіми країнами. Запровадження нових договірних форматів, зокрема угод про асоціацію, поглиблених зон вільної торгівлі та партнерських моделей співпраці, формує гнучку систему зовнішніх відносин ЄС та визначає нові рамки для зближення України з Європейським Союзом.

По-третє, застосування комплексного методологічного підходу до дослідження взаємодії Україна – ЄС, що поєднує аналіз теоретичних концепцій, інституційних змін та ключових дипломатичних кейсів, дозволяє всебічно оцінити ефективність сучасних дипломатичних інструментів і виявити тенденції еволюції європейської інтеграційної політики.

Отже, розглянуті теоретико-методологічні засади сучасної дипломатії та трансформації інституційно-правової архітектури ЄС створюють надійний науковий базис для подальшого аналізу динаміки політичної, економічної та секторальної дипломатії України у відносинах з Європейським Союзом, що є предметом дослідження наступного розділу.

РОЗДІЛ 2
ВИДИ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В РАМКАХ ВІДНОСИН УКРАЇНА – ЄС

2.1. Динаміка політичної та інституційної дипломатії України у відносинах з Європейським Союзом

Політична та інституційна дипломатія є базовим виміром сучасних відносин Україна – ЄС, оскільки визначає рамки стратегічного партнерства, формує механізми ухвалення рішень та забезпечує виконання зобов'язань у процесі європейської інтеграції. Її розвиток упродовж останніх трьох десятиліть демонструє складний, але послідовний рух від декларативного співробітництва до глибокої політичної асоціації та формування засад майбутнього членства України в Європейському Союзі (рис. 2.1).

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуючої в ЄС країни, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України [26]. Вперше прагнення України до розвитку співпраці з Європейським Союзом було офіційно зафіксовано в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року № 3360-XII «Про основні напрями зовнішньої політики України» [27].

Україна задекларувала курс на активізацію регіонального співробітництва в Європі та поглиблення взаємин із державами Західної Європи. Уже на початковому етапі визначено стратегічний курс на європейську інтеграцію, сформовано політичну основу для поступового наближення до норм і стандартів ЄС.

Стратегії та Програма інтеграції України до ЄС (1998-2000 рр.) заклали основу для всебічного співробітництва – політичного, економічного, соціального, культурного та наукового. Як підсумок, програма інтеграції

виступала координуючим інструментом для всіх державних структур, забезпечуючи цілісність зовнішньої політики та спрямованість реформ на наближення до стандартів ЄС.

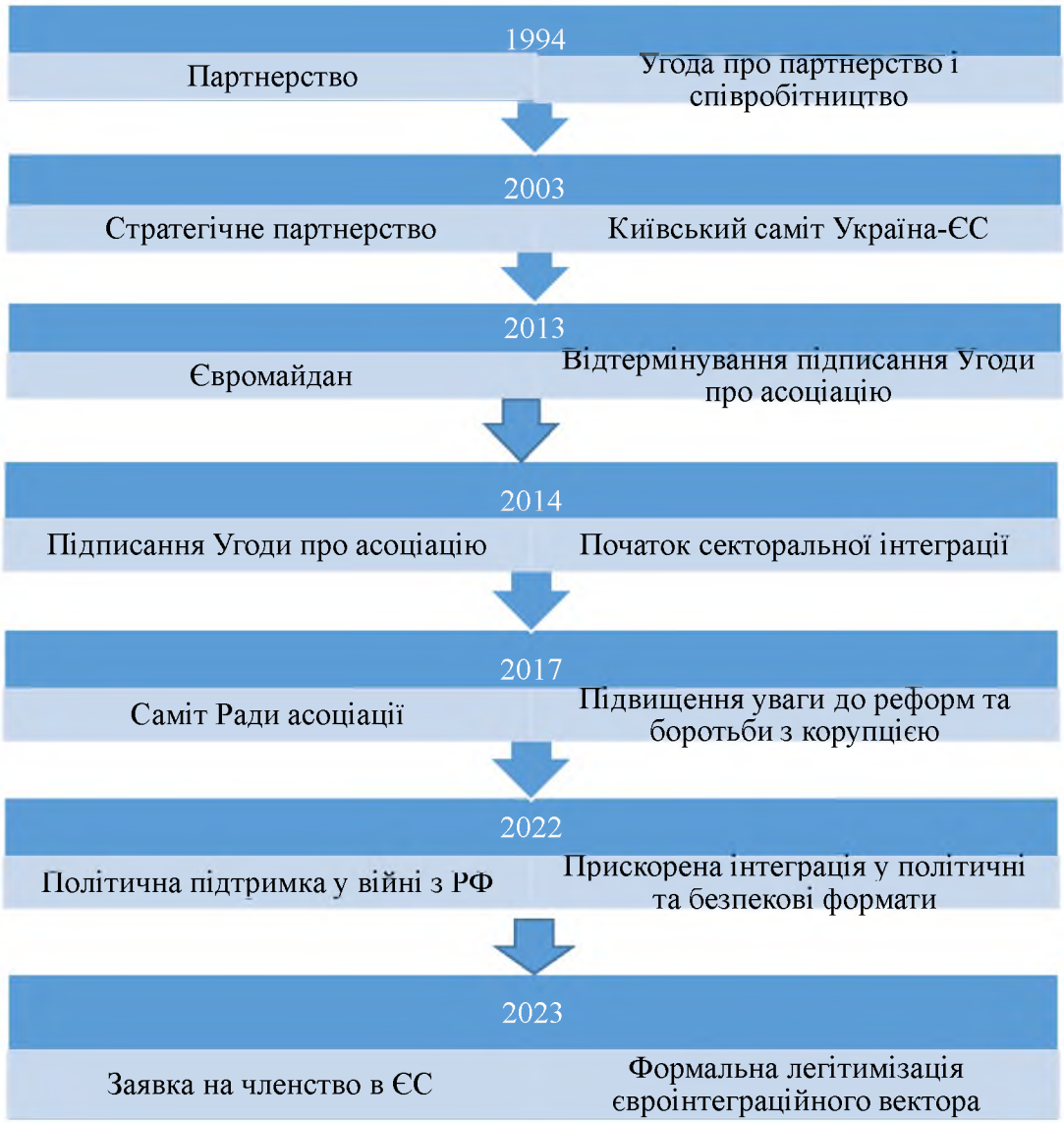

Рис. 2.1. Динаміка політичної інтеграції України з ЄС

Джерело: [39]

Початок 2000-х став періодом активного перегляду зовнішньополітичних орієнтирів України. Після десятиліття пошуків західні партнери вимагали від уряду держави більшої послідовності в демократичних реформах. Одночасно Україна намагалася закріпити свій курс на європейську інтеграцію, балансуючи

між внутрішніми політичними кризами та непростими відносинами з сусідами.

У 2001 році почався регулярний двосторонній політичний діалог із підписанням Угоди про партнерство та співробітництво, а Саміт у Ялті 11 вересня 2001 року став важливим етапом розвитку стратегічного партнерства.

У спільній заяві сторони підтвердили готовність поглиблювати взаємодію, спираючись на спільні цінності – демократію, верховенство права, повагу до прав людини й розвиток ринкової економіки. Для України це стало можливістю посилити міжнародний авторитет та продемонструвати свою приналежність до європейського політичного середовища.

Документ створив основні інституційні механізми двостороннього діалогу (Рада та Комітет співробітництва) і став першим нормативним актом, що визначив формальну структуру політичних відносин між сторонами [72]. Цей етап продемонстрував перехід від декларацій до конкретних механізмів політичної взаємодії та створення інституційних структур для двостороннього діалогу.

Подальшим етапом розвитку стало схвалення у 2005 році Плану дій Україна – ЄС, в якому сторони погодилися інтенсифікувати політичні, безпекові, економічні та культурні відносини, включаючи транскордонне співробітництво та спільну відповідальність у запобіганні та врегулюванні конфліктів.

Згідно зі щорічними звітами Єврокомісії, виконання Плану дій привело до початку адаптації українського законодавства до acquis ЄС (Acquis communautaire (acquis) – правова система Європейського Союзу) та розширення інституційної співпраці. План дій став каталізатором структурних реформ та інтеграції в політичну і правову систему ЄС [71].

Помаранчева революція (2004) і Революція Гідності (2013-2014) спричинили переорієнтацію політичного курсу та посилення ролі Міністерства закордонних справ України (МЗС) у зовнішній політиці (Указ президента В. Ющенка від 22 серпня 2005р.). Революція Гідності призвела до зміни влади та

відкрила новий етап у взаєминах між Україною та Європейським Союзом. ЄС продемонстрував готовність надати Україні моральну та політичну підтримку. У цей час був введений Європейським Союзом безізовий в'їзд для громадян України на свою територію, у тому числі й з метою працевлаштування, значно розширилися можливості для навчання українських студентів у європейських, американських та канадських університетах. Цей документ став ключовим чинником, що визначив цивілізаційний вибір України [18].

Політичні кризи стимулювали активізацію дипломатичних інструментів, прискорили законодавчі та інституційні реформи, закріпивши прозахідний зовнішньополітичний курс. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, замінила попередні механізми і створила нову, значно ширшу інституційну архітектуру співробітництва. Угода передбачила функціонування таких органів:

- Рада асоціації Україна-ЄС – здійснює контроль і моніторинг застосування і виконання цієї Угоди та періодично переглядає її функціонування у світлі цілей;

- Комітет асоціації – надає допомогу Раді асоціації під час виконання її обов'язків;

- Парламентський комітет асоціації – форум для членів Верховної Ради України і Європейського Парламенту для проведення засідань та обміну думками;

- Платформа громадянського суспільства – складається з представників українського громадянського суспільства та членів Європейського економічного і соціального комітету (ЄЕСК) як форум для проведення засідань і обміну думками [37].

Звіти ЄС щодо імплементації Угоди фіксують поступове зростання частки адаптованого законодавства України: від приблизно 10-12% у 2016 році до понад 70% у 2023 році у визначених пріоритетних секторах [66]. З 2014 року і до

теперішнього часу Україна активно адаптує законодавство до стандартів ЄС: понад 500 нормативних актів прийнято у 2023-2024 рр., а політичний діалог відбувається на рівні понад 20 високорівневих самітів, міжнародних конференцій, засідань Ради асоціації та міністерських комітетів щороку, що підтверджує ефективність інституційного діалогу та поступове глибше інтегрування України у європейський політичний простір (рис. 2.2).

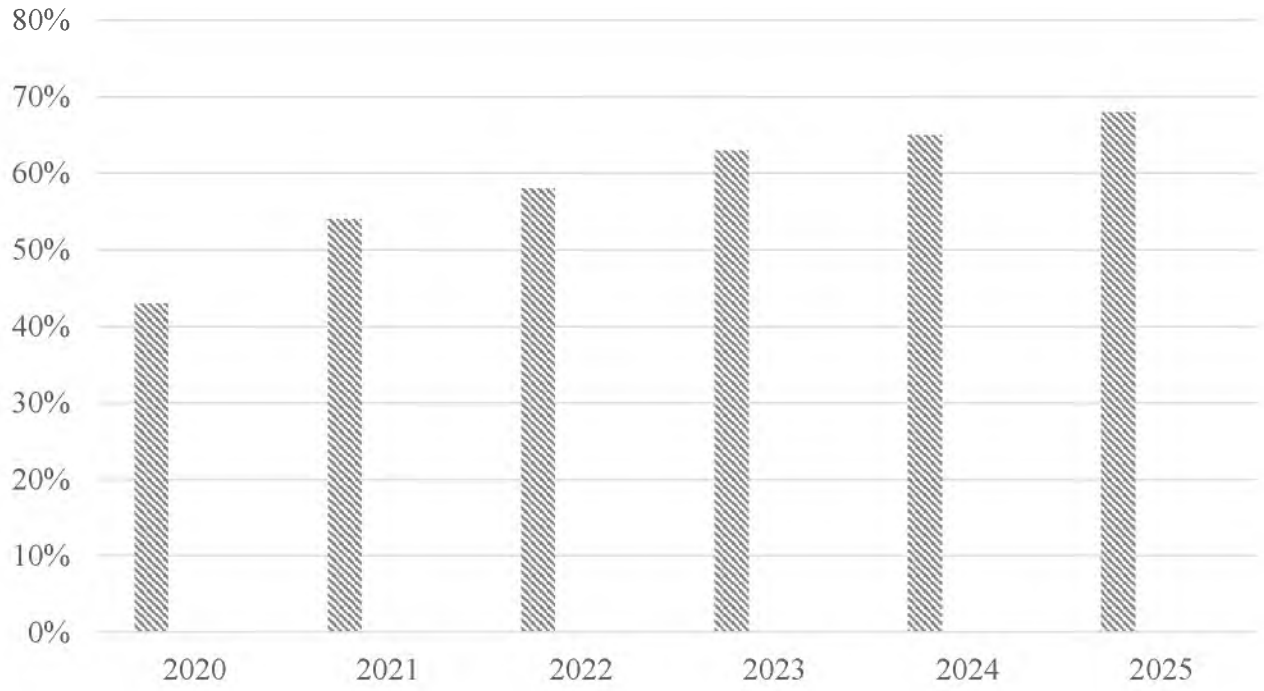

Рис.2.2. Рівень виконання Україною Угоди про асоціацію

Джерело: [13]

Інституційна архітектура, створена Угодою про асоціацію, разом із послідовною адаптацією законодавства, стала ключовим механізмом трансформації політичної дипломатії України. Вона забезпечила не лише формальне зближення з ЄС, а й створила систему постійного двостороннього діалогу, що впливає на внутрішні реформи та посилює міжнародний авторитет країни.

Після початку повномасштабної агресії РФ Європейський Союз перейшов

до прискореної політичної інтеграції під час війни. У червні 2022 року Європейська рада надала Україні статус кандидата на членство в ЄС. Це рішення стало ключовим геополітичним актом, що формально закріпив європейську перспективу України [56].

Український уряд та Парламент продемонстрували рішучість у досягненні суттєвого прогресу у виконанні 7 рекомендацій, які переважно спрямовані на посилення верховенства права, зменшення рівня корупції та рівня відмивання коштів, забезпечення прав національних меншин (рис. 2.3). Їх повне виконання, позитивно оцінене Єврокомісією, є необхідною умовою для початку наступного важливого етапу – передвступних переговорів з ЄС.

Рис. 2.3. Оцінка виконання 7 рекомендацій Єврокомісії.

Джерело: [78]

Українська дипломатія показала високу результативність у впровадженні реформ, що відкривають шлях до повноцінної інтеграції з ЄС (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Деякі заходи з виконання рекомендацій Єврокомісії

(станом на грудень 2022 р.)

Реформа Конституційного Суду України (КСУ)	13 грудня ухвалено Закон про порядок відбору кандидатур на посаду судді КСУ на конкурсних засадах. Документ містить низку важливих прогресивних положень. Залишається на порядку денному заповнення існуючих вакансій в КСУ та обрання його голови.
Судова реформа	Триває процес оновлення складу Вищої ради правосуддя (ВРП). У серпні Верховна Рада обрала двох членів ВРП , а в січні 2023 р. з'їзд суддів обрав вісім нових членів ВРП, що дозволило розблокувати її роботу. Паралельно продовжується процес добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України
Боротьба з корупцією	Призначено нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Триває процедура призначення директора Національного антикорупційного бюро України.
Боротьба з відмиванням коштів	6 вересня ухвалено Закон про приведення у відповідність національного законодавства по боротьбі з відмиванням грошей до стандартів Групи фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force, FATF). У листопаді набув чинності Закон щодо адаптації законодавства України до окремих стандартів FATF і відповідних директив ЄС.
Втілення антиолігархічного закону	На виконання Закону про обмеження впливу олігархів, у червні Указом Президента було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони про затвердження Положення про Реєстр олігархів. Станом на грудень 2022 р. реєстр не було оприлюднено.
Вдосконалення законодавства про медіа	13 грудня ухвалено базовий Закон «Про медіа». Цей законодавчий акт охоплює всю систему національних ЗМІ , містить правові запобіжники обмеженню свободи слова, запроваджує відповідні норми і правила ЄС.
Зміна законодавства про нацменшини	13 грудня ухвалено новий закон «Про національні меншини (спільноти)». Закон визначає особливості державної політики щодо реалізації прав і свобод, які належать до національних меншин

Джерело: [39]

«Європа – в очах усіх українців, що борються за краще майбутнє. Разом ми можемо виграти цей бій. Разом ми можемо довершити наш Союз. Разом ми

можемо привести Україну в наш спільний європейський дім. Це мрія героїв України та мучеників України. Це також і наша мрія. Разом ми – Європа» – цитувала Урсула фон дер Ляєн, Голова Європейської комісії.

У грудні 2023 року Європейська рада ухвалила рішення розпочати переговори про вступ України до ЄС, що стало кульмінацією дипломатичної роботи України та підтвердило ефективність інституційного діалогу. У відповідь на новий рівень політичних зобов'язань Україна реформувала систему координації євроінтеграції:

- створено Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції;

- удосконалено механізм наближення законодавства відповідно до методики ЄС;

- започатковано інтегральний моніторинг виконання acquis.

Динаміка політичної та інституційної дипломатії Україна – ЄС підтверджує такі тенденції:

1. Перехід від партнерства до інтеграції: Україна більше не лише співпрацює з ЄС – вона фактично входить до європейського політичного простору;

2. Зростання інтенсивності політичного діалогу: кількість інституційних взаємодій збільшилась у декілька разів після 2014 року;

3. Глибоке інституційне переплетення: спільні органи асоціації формують нову управлінську модель, частково синхронізовану з системою ЄС;

4. Вплив на внутрішні реформи України: політична дипломатія стає каталізатором законодавчих та адміністративних трансформацій;

5. Перехід до переговорного етапу інтеграції – найвищий рівень розвитку інституційної дипломатії [13].

Таким чином, політична та інституційна дипломатія визначає рамки стратегічного партнерства України з ЄС, створює інституційні механізми

двостороннього діалогу та стимулює внутрішні реформи, наближаючи країну до європейських стандартів. Водночас ефективна євроінтеграція неможлива без активної економічної та торговельної дипломатії, яка реалізує політичні домовленості через конкретні проєкти співпраці, інвестиційні ініціативи та розвиток двосторонніх економічних відносин.

2.2. Економічна та торговельна дипломатія України у відносинах з ЄС

Економічна та торговельна дипломатія є одним із ключових вимірів сучасної взаємодії між Україною та Європейським Союзом, який формує структуровану основу співпраці, інтеграції та взаємної економічної адаптації.

Через інструменти торговельних переговорів, регуляторного зближення та участі у спільних ринкових механізмах Україна поступово інтегрується у внутрішній ринок ЄС. Зона вільної торгівлі стала «фундаментальним каталізатором структурних реформ в Україні та основним драйвером зростання двосторонньої торгівлі» [49].

За результатами аналітичного дослідження Центру аналітики міжнародної торгівлі Trade+ Київської школи економіки, виконаного на замовлення Офісу Віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (USAID КЕУ), Поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) істотно посилила тенденцію до відновлення торгівлі послугами після економічної кризи 2014-2015 років. Дослідження засвідчує, що вже у 2021 році частка послуг у структурі українського експорту до ЄС досягла близько 20%, що свідчить про поступове зміцнення конкурентних позицій України у високодинамічних секторах [52] (рис. 2.4).

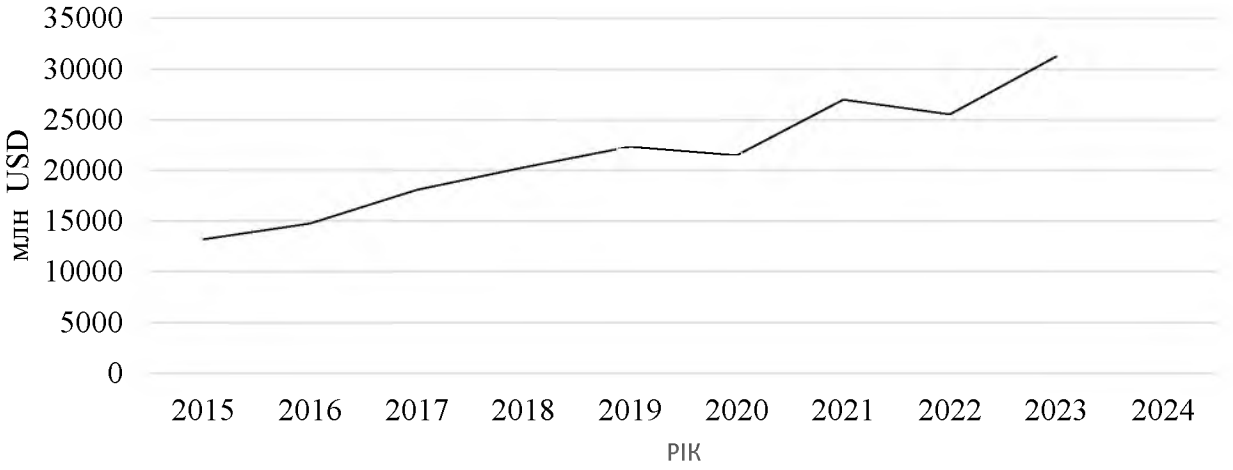

Рис. 2.4. Обсяги торгівлі ЄС та України (експорт з України до ЄС)

Джерело: [52]

Після набуття чинності Угодою про Асоціацію та Поглибленою і всеосяжною зоною вільної торгівлі у 2016 році торговельна дипломатія стала ключовою інституційною платформою для розширення доступу українських товарів і послуг на ринки Європейського Союзу, а також механізмом адаптації української економіки до регуляторних норм і стандартів внутрішнього ринку ЄС (табл. 2.2) [35].

Таблиця 2.2

Структура Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) Україна – ЄС

Сфера	Що включає	Що змінилося після імплементації	Результати
Митна політика	Зменшення митних ставок, спрощення процедур	Зменшення часу на оформлення товарів, спрощення сертифікації	Прискорено експорт агропродукції до ЄС
Технічні регламенти	Гармонізація стандартів якості та безпеки	Виробники адаптують продукцію до норм ЄС	Електротехніка та будівельні матеріали сертифіковані для ЄС

Продовж. табл. 2.2

Санітарні та фітосанітарні заходи	Контроль якості продуктів харчування та рослин	Покращення контролю на кордоні, зниження бар'єрів	Збільшення експорту фруктів та овочів
Торгівля послугами	Фінансові, ІТ, транспортні послуги	Відкриття ринку для українських компаній	Зростання частки ІТ-експорту та аутсорсингу
Інтелектуальна власність	Авторські права, патенти, торгові марки	Підвищення захисту прав у ЄС	Українські бренди можуть реєструвати торгові марки (ТМ) у ЄС
Державні закупівлі	Доступ українських компаній до тендерів ЄС	Прозорі механізми участі	Підвищення конкурентоспроможності українських підприємств
Цифрова торгівля	Е-комерція, онлайн-платформи	Відкриття ринку для ІТ-послуг	Створення нових хмарних платформ для європейських клієнтів

Джерело: [35]

Після набуття чинності Угодою про асоціацію та ПВЗВТ, Україна отримала комплексну інституційну і практичну платформу для розвитку своєї торговельної дипломатії. За словами авторів «Енциклопедії з експортування в ЄС на засадах ПВЗВТ», ПВЗВТ стала не лише інструментом зниження тарифних бар'єрів, а й системою регуляторного та стандартного зближення, яка створює умови для стійкого розвитку українського експорту [43].

Ключові елементи торговельної дипломатії України у відносинах з ЄС включають:

1. Регуляторне зближення та стандартизація**.** Експортні компанії України повинні дотримуватися технічних регламентів, а також санітарних і фітосанітарних норм, які діють у ЄС. Узгодження національних стандартів із європейськими сприяє зменшенню адміністративних перешкод, підвищенню конкурентоспроможності продукції та забезпечує стабільний і довгостроковий доступ українських товарів на європейські ринки.

2. Правила походження та тарифні преференції. Для користування пільговими митними режимами в рамках ПВЗВТ українські товари мають

відповідати чітко визначеним правилам походження. Практичне застосування цих правил передбачає правильне оформлення документів для митниці та забезпечує користування преференційними ставками, що є невід'ємною частиною торговельної дипломатії на практиці.

У дослідженнях Хеллєра, Нерпія та П'ятницького детально описано специфіку експорту ключових груп товарів – аграрної продукції, харчових продуктів, промислових товарів та високотехнологічних виробів. Для кожної групи наведені вимоги до сертифікації, пакування, маркування та логістики. Такий підхід демонструє, що ефективна економічна дипломатія має враховувати не лише державні інституції, а й реальні потреби підприємств та ринкові очікування ЄС [43].

3. Інституційні механізми координації. ПВЗВТ передбачає участь України у спільних органах, які контролюють виконання Угоди та регулюють торговельні питання. До них відносяться Комітет асоціації (включно з торговельним складом), спільні платформи для обговорення санітарних норм, а також механізми вирішення торговельних спорів. Така інституційна структура забезпечує системність торговельної дипломатії і дозволяє реагувати на оперативні виклики на ринку ЄС.

4. Інструменти підтримки українських експортерів**.** Одним із практичних аспектів економічної дипломатії є надання українським підприємствам методичних рекомендацій, консультацій та експертної допомоги. Аналітичний матеріал містить детальні інструкції щодо підготовки продукції до експорту, процедур сертифікації, ведення документації, маркетингу та логістики. Це створює синергію між державними ініціативами та приватним сектором, що підсилює ефективність торговельної дипломатії.

5. Макроекономічний та стратегічний ефект. ПВЗВТ та відповідні інституційні механізми формують стратегічну основу економічної інтеграції України в ЄС. Ці інструменти не лише відкривають ринки для окремих компаній,

а й стимулюють структурні реформи, модернізацію виробництва, підвищення інвестиційної привабливості та інтеграцію у глобальні торговельні ланцюги [56].

Таким чином, перелічені ключові елементи торговельної дипломатії України формують системну основу економічної взаємодії з ЄС. На практиці ці елементи реалізуються через конкретні напрями діяльності, зокрема торговельні місії, інвестиційні форуми, підписання угод та підтримку експортерів, що сприяє зміцненню економічної співпраці та інтеграції на внутрішній ринок ЄС (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Напрями економічної та торговельної дипломатії України (2014–2024)

Рік	Інструмент /ініціатива	Тип	Мета	Показники
1	2	3	4	5
2014	Підписання Угоди про асоціацію Україна – ЄС	Торговельна / політична	Політичне та економічне зближення з ЄС, створення правової бази для торгівлі	Створення правової основи для подальшої інтеграції, відкриття шляхів для преференційного доступу (як базове підґрунтя)
2016	Набрання чинності частини Угоди – Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (Deep and Comprehensive Free Trade Areas, DCFTA)	Торговельна	Легалізація вільної торгівлі, зниження торговельних бар'єрів, регуляторне зближення	Зростання торгівлі з ЄС: за 2016-2021 експорт з України до ЄС збільшився на 87%
2017-2019	Торговельні місії, участь у виставках / біржах, промо-експорт	Торговельна / промоційна	Розширення ринків, залучення нових партнерів, експорт товарів	Зазначено, що експорт товарів збільшився; для загального експорту 2024 –41 млрд дол. США, зростання на 13,4% порівняно з 2023
2019	Інвестиційні форуми / залучення іноземного капіталу	Інвестиційна / економічна дипломатія	Залучення інвестицій, підтримка розвитку стратегічних секторів	Дані про точні суми інвестицій у відкритих джерелах відсутні

Продовж. табл. 2.3.

1	2	3	4	5
2021	Стабілізація і зростання експорту після 2016–2021	Торговельна / регуляторна	Закріплення ефектів DCFTA та експортної політики	У 2021 експорт до ЄС досяг значних обсягів, агропродукти, метали та інші товари – основні групи. За 2021-м Україна – стратегічний партнер ЄС
2023-2024	Інструменти підтримки експортерів – промоція, супровід експорту, допомога бізнесу (через програми)	Економічна / підтримка експортерів	Підтримка експортерів, зменшення бар'єрів, стимулювання виробництва та експорту	За 2024 рік загальний експорт товарів становив 41 млрд, дол. США; зростання +13.4% п.п.
2024	Активізація логістики та портів (відновлення морських портів, морський експорт)	Торговельна	Відновлення та розширення експортних маршрутів, зниження логістичних бар'єрів	Збільшено морський експорт

Джерело: [74]

Таким чином, економічна та торговельна дипломатія України у відносинах з ЄС виступає практичним механізмом реалізації політичних домовленостей та інституційних досягнень. Завдяки Поглибленій і всеосяжній зоні вільної торгівлі, регуляторному зближенню, розвитку торговельних місій та інвестиційних ініціатив, Україна отримала можливість інтегруватися у внутрішній ринок ЄС, стимулювати структурні реформи, підвищувати конкурентоспроможність підприємств і зміцнювати економічну складову партнерства. Узагальнені дані по напрямах економічної та торговельної дипломатії підтверджують системність підходу та практичну ефективність цих інструментів.

2.3. Секторальні напрями сучасної дипломатії Україна – ЄС

Базовим індикатором ефективності зусиль влади на європейському напрямі є виконання Угоди про асоціацію, зокрема за різними секторальними напрямами від безпеки до екології. Секторальна інтеграція – масштабний, багатовекторний і різношвидкісний процес, мета якого, образно кажучи, полягає у поступовому будуванні в Україні сучасної Європи – «цифрової», «енергетичної», «інфраструктурної», «промислової», «екологічної» тощо. Саме через такі напрями відбувається не лише політичне чи економічне зближення з ЄС, а й глибока інтеграція у конкретних галузях, які мають стратегічну значущість і відкривають можливості для довгострокового партнерства [31].

Відображення секторальної інтеграції неможливе без аналізу фактичної економічної взаємодії між Україною та ЄС. Одним із ключових індикаторів такого зближення є динаміка двосторонньої торгівлі, що наочно демонструє рівень розвитку окремих секторів (рис. 2.5).

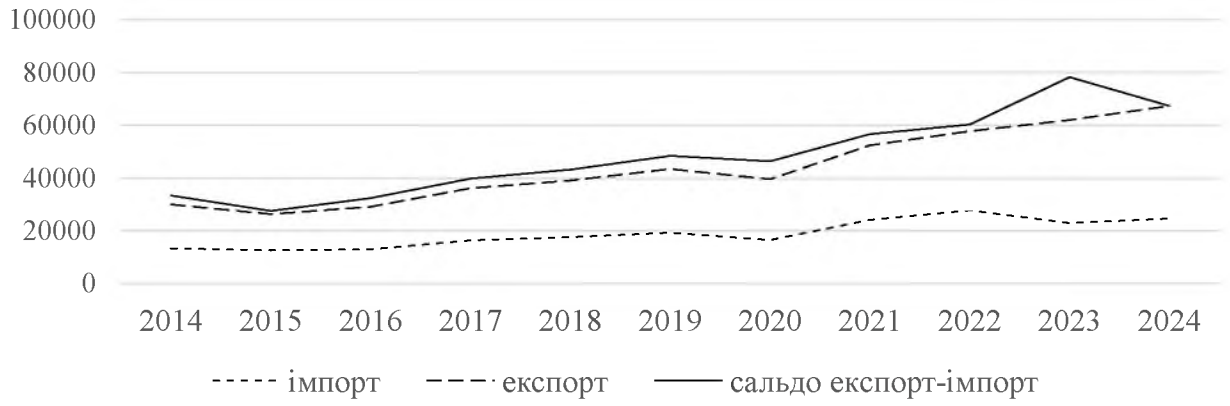

Рис. 2.5. Динаміка торгівлі ЕС – Україна, 2014-2024 рр. (млн EUR)

Джерело: [52]

У цьому широкому спектрі напрямів відсутні другорядні чи малозначущі теми. Саме тому важливо проаналізувати, які сектори сьогодні демонструють найбільший потенціал для інтеграції з ЄС та формують основу для прискореного

розвитку України. Одним із найінформативніших індикаторів такого потенціалу є структура секторних експортних доходів, що дозволяє оцінити реальну динаміку участі України в європейських ринках (рис. 2.6).

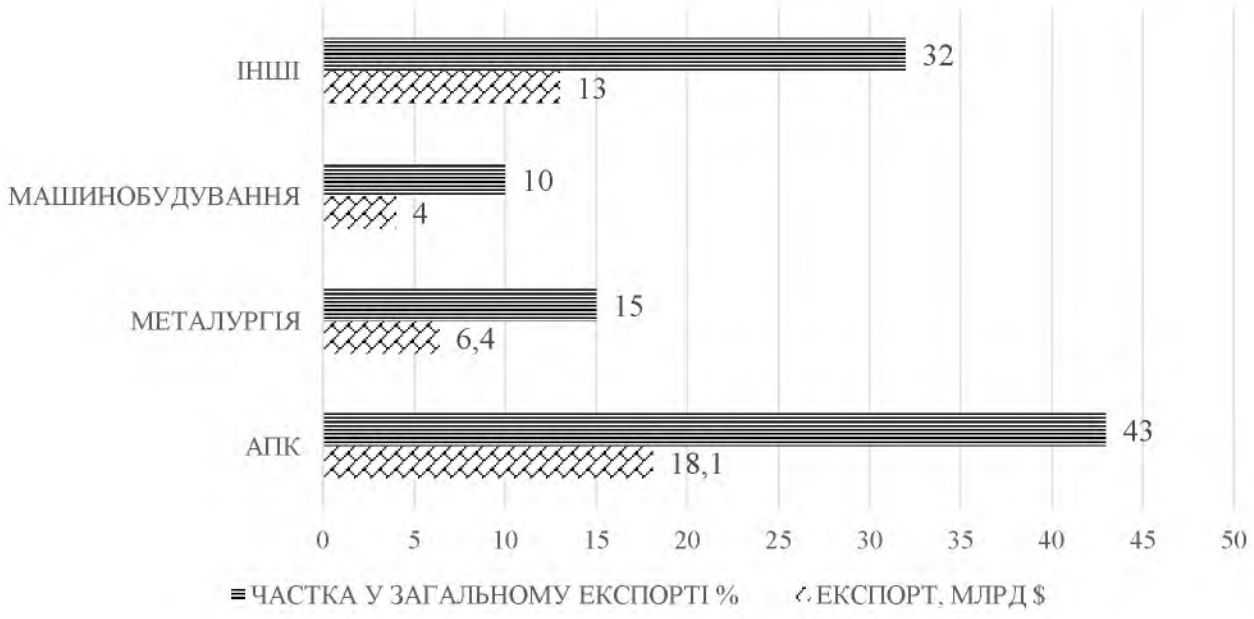

Рис. 2.6. Секторні експортні доходи України у 2024 році (млрд дол. США)
Джерело: [20]

Конкретизація дипломатії за ознаками секторальної приналежності передбачає виокремлення ключових напрямів. На фоні широкої мережі секторальних взаємодій між Україною та ЄС особливе значення мають енергетика та критична сировина, транспорт та інфраструктура, інвестиції та промислова політика, включаючи цифрову трансформацію, охорона довкілля і так звана та «зелена» політика, безпека, оборона та промисловість оборонного значення, охорона здоров'я та соціальна політика.

1. Енергетика та критична сировина. Секторальна інтеграція України до ЄС у сфері енергетики передбачає постачання газу, електроенергії та сирої нафти через відповідну інфраструктуру, що визначена в Угоді про асоціацію Україна–ЄС. Відповідно до цього, ключові напрями – співпраця у газовому та

електроенергетичному секторах через мережу трубопроводів та ліній електропередачі, а також у нафтовому секторі – створення мінімальних запасів на випадок надзвичайних ситуацій. Обсяги транзиту газу через Україну істотно зменшилися після 2019-2020 років, що відображає зміну ролі України як транзитної держави та створює нові виклики для енергетичної інтеграції з ЄС (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Річні обсяги транзиту газу через ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» (Оператор ГТС України)

Джерело: [29]

Водночас співпраця в енергетичній сфері не обмежується лише обміном енергоресурсами. Важливим напрямом є інтеграція України в загальноєвропейські зусилля Зеленого курсу – забезпеченняя відповідності стратегії ЄС, що розрахована до 2050 року і спрямована на перетворення Європи на кліматично-нейтральний континент. Для України це означає створення умов для підвищення енергоефективності, оптимізації використання існуючої інфраструктури та прискоренго переходу до більш екологічно сталих рішень. Зважаючи на це, подальше поглиблення інтеграції та розширення регіональної взаємодії залишаються ключовими завданнями для енергетичного сектору в контексті реалізації Європейського зеленого курсу.

Імплементація Україною енергетичного законодавства ЄС забезпечує стабільний імпорт газу на прозорих ринкових умовах та поступове зближення у газовому й електроенергетичному секторах. Участь у Зеленому курсі, зокрема у сферах газу й гідрогену, підсилює значення української інфраструктури для регіональної системи Східної Європи. У дипломатичному вимірі це підвищує стратегічну вагу України для ЄС як транзитної держави, потенційного виробника «зелених» енергоресурсів та надійного партнера у сфері енергетичної безпеки.

2. Транспорт та інфраструктура. Поглиблення співпраці з ЄС у транспортній сфері потребує активного ухвалення та впровадження європейського законодавства. Саме імплементація норм ЄС відкриває доступ до фінансування інфраструктурних проєктів та створює умови для усунення бар'єрів у транскордонному русі товарів і пасажирів. Це, у свою чергу, сприятиме зростанню обсягів перевезень, залученню інвестицій та модернізації наявної транспортної інфраструктури, включно зі створенням інтелектуальних транспортних систем. Подальша реалізація положень Угоди про асоціацію забезпечить реструктуризацію галузі та розвиток ефективної, безпечної й сталої транспортної системи [33].

Наприкінці 2019 року було затверджено план реформування залізничного транспорту, що передбачає розділення АТ «Укрзалізниця» на три окремі компанії: оператора інфраструктури, вантажного і пасажирського перевізників. Додатковим кроком стала постанова уряду про запуск пілотного проєкту з допуску приватної тяги на окремі маршрути. Ця ініціатива має вирішити проблему нестачі локомотивів і протестувати механізми безпечного доступу приватних перевізників до інфраструктури, що є передумовою лібералізації ринку залізничних перевезень.

Серед значущих результатів взаємодії України та ЄС – підписання у 2018 році кредитної угоди між ЄБРР та «Укрзалізницею» на оновлення парку вантажних вагонів. Також важливим досягненням стало введення в експлуатацію

нового Бескидського тунелю, збудованого за підтримки ЄБРР та ЄІБ. Його пропускна спроможність зросла з 47 до 100 поїздів на добу, що суттєво посилило функціонування V Пан'європейського транспортного коридору й підвищило транзитний потенціал України (рис. 2.8.).

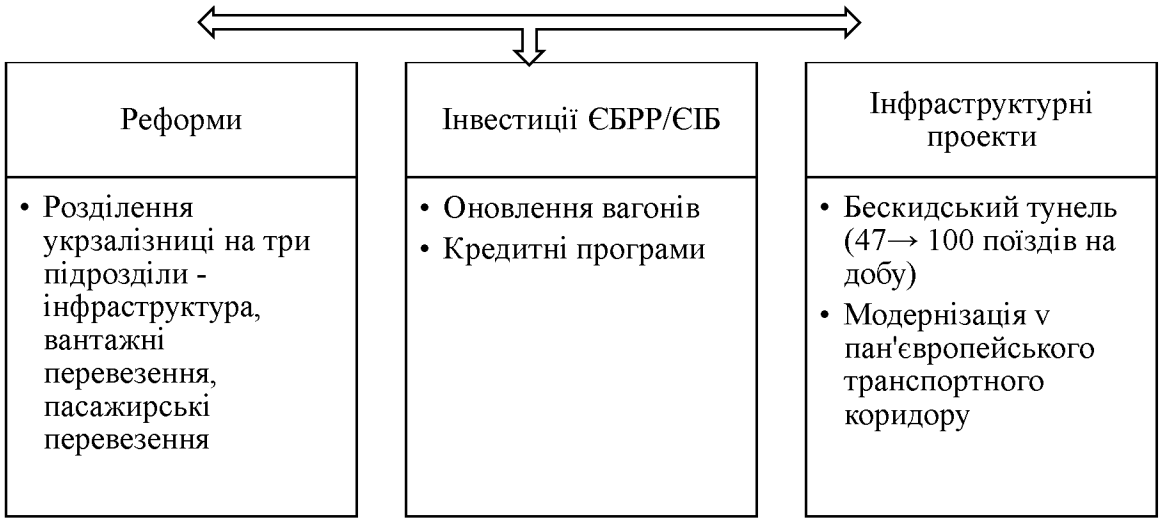

Рис. 2.8. Структурні зміни транспортного сектору

Джерело: [17]

Інтеграція України в європейський транспортний простір є стратегічною умовою модернізації інфраструктури, лібералізації транспортних ринків, посилення транзитного потенціалу та залучення інвестицій у розвиток сталої і безпечної транспортної системи.

3. Інвестиції та промислова політика. Інвестиційна політика Європейського Союзу ґрунтується на принципах функціонування єдиного внутрішнього ринку та відповідних засновницьких договорах, що забезпечують вільний рух капіталу та ефективне його освоєння країнами-членами. Для України адаптація національної інвестиційної політики до цих принципів є критично важливою, оскільки вона створює передумови для залучення європейських та міжнародних інвестицій, формування сприятливого інвестиційного середовища та модернізації ключових секторів економіки (рис. 2.9).

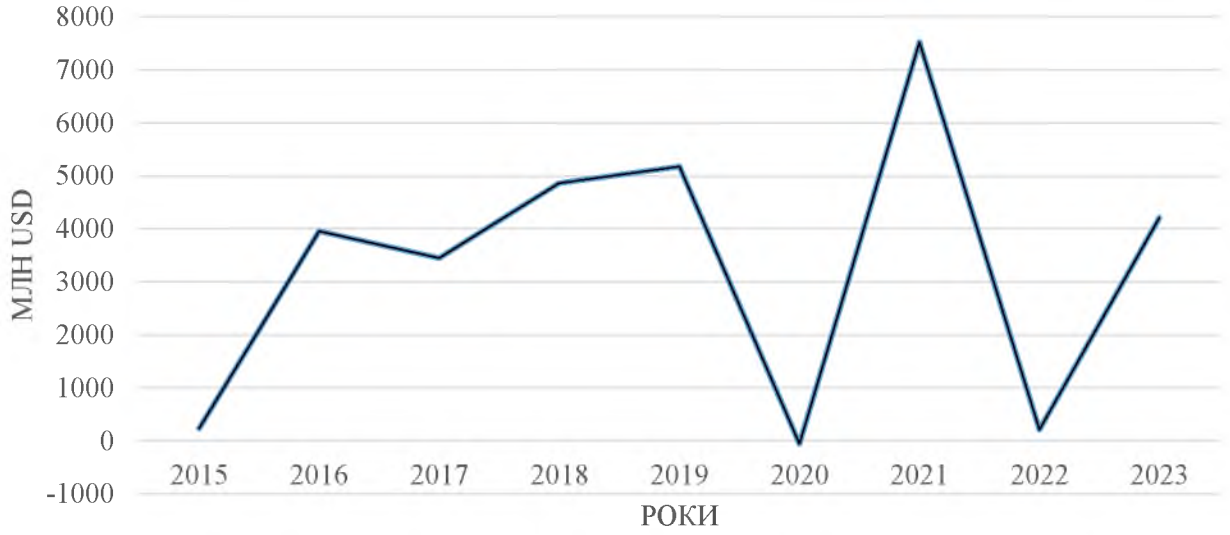

Рис. 2.9. Притік прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну, 2015-2024 (млн дол. США)

Джерело: [28]

Після критичних 2015-2016 років надходження ПІІ відновилося до понад 5-7 млрд дол. США на рік у 2018-2021, але з 2022 року – значне падіння, і лише 2023 року спостерігається певне відновлення. В 2024 знову зниження, що може відображати вплив зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Особливу роль у розвитку промислового сектору та залученні інвестицій відіграють індустріальні парки типу Greenfield та Brownfield**.** Одним із відомих прикладів є індустріальний парк «Біла Церква», який функціонує за моделлю Greenfield і залучає європейські та міжнародні інвестиції. За підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку та приватних інвесторів з ЄС у парку відкрито виробництва у сферах машинобудування, виробництва компонентів для електротехніки та сучасних будівельних матеріалів [31].

Проте слід зазначити, що на даний час відсутні публічно доступні, верифіковані звіти, які б детально ілюстрували реальні обсяги інвестицій, кількість створених робочих місць, результати виробництва або відповідність

стандартам ЄС. Це обмежує можливість представлення повноцінних кейсів і змушує спиратися переважно на загальні дані про мережу індустріальних парків та окремі публічні повідомлення про діяльність резидентів.

У таких умовах подальший аналіз доцільно спрямувати на стратегічні напрями інвестиційного розвитку, узгоджені з політиками ЄС, які визначають потенційні зони найбільшої віддачі для української економіки у 2024-2029 роках (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Приорітетні напрями для інвестицій

Джерело: [6]

З точки зору дипломатії, через інвестиційні відносини Україна отримує необхідні фінансові ресурси на модернізацію, а ЄС – нові виробничі потужності й технологічних партнерів. Це також стимулює створення робочих місць і технологічне оновлення промисловості в Україні.

Поряд із промисловою модернізацією важливим напрямом розвитку економіки є цифровізація, що тісно пов’язана з інтеграцією у європейські

ланцюги доданої вартості. У межах Четвертої промислової революції розвиток цифрової економіки відкриває значні можливості для підвищення продуктивності, оптимізації бізнес-процесів та інтеграції у глобальні цифрові ланцюги. Важливим завданням у цій сфері є створення механізмів, що дозволять Україні інтегруватися у процеси формування Єдиного цифрового ринку ЄС (ЄЦР), який активно розвивається з 2015 року в рамках «Стратегії цифрового єдиного ринку для Європи» [14].

На особливу увагу заслуговує участь українських організацій у створенні та розвитку онлайн-платформ, що формують основу сучасних інтернет-екосистем (internet ecosystem). Для цього, на нашу думку, доцільно доповнити Угоду про асоціацію положеннями щодо інтеграції України у Єдиний цифровий ринок ЄС, а Додаток XVII (Додаток А), який регламентує співробітництво у сфері електронних комунікацій, інформаційних послуг та цифрових ринків, новим доповненням, що визначатиме зобов'язання України щодо гармонізації національного законодавства у сфері цифрової економіки та цифрової торгівлі з нормами Європейського Союзу, включно з актами, що перебувають на стадії ухвалення.

Таким чином, інвестиційна політика та промислова модернізація залишаються ключовими інструментами інтеграції України до європейських економічних стандартів. Вони сприяють залученню іноземного капіталу, технологічному оновленню виробництва, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та формуванню умов для стійкого розвитку у контексті Зеленого курсу та цифрової трансформації.

4. Охорона навколишнього середовища та «зелена» політика. У рамках Угоди про асоціацію Україна має ряд зобов'язань у сфері екології та захисту довкілля, однак рівень виконання прописаних в Угоді завдань, за даними онлайн-системи моніторингу «Пульс Угоди», за напрямом «Навколишнє природне середовище та цивільний захист» за шість місяців 2020р. склав лише 19%

(рис. 2.11).

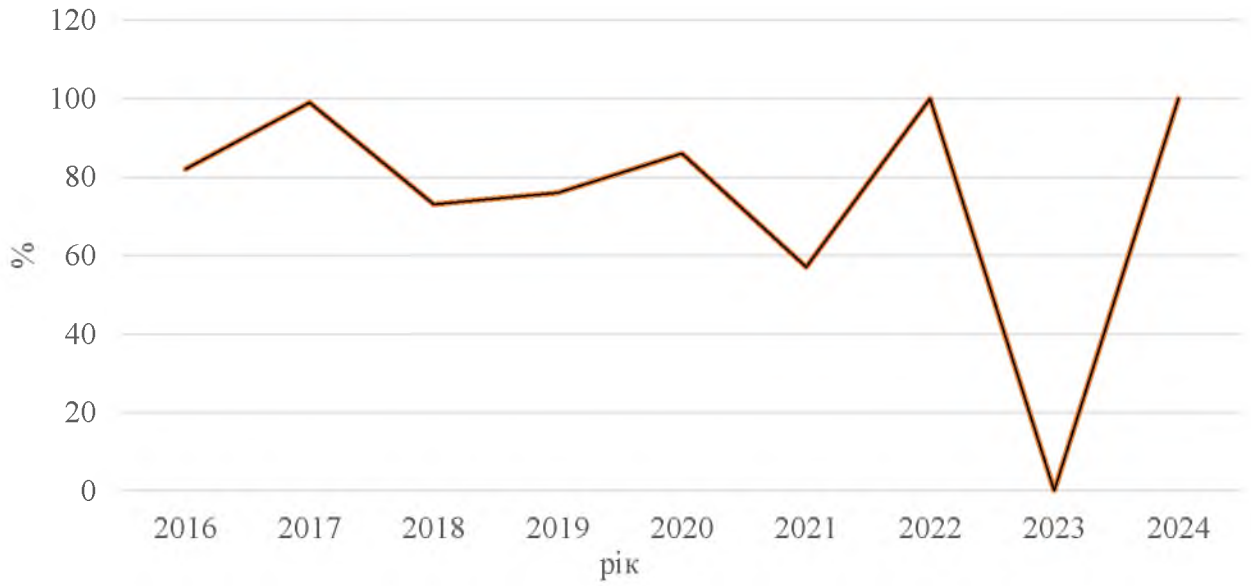

Рис. 2.11. Рівень виконання завдань Угоди про асоціацію в сфері навколишнього середовища (2016-2020)

Джерело: [21]

У контексті, що розглядається, важливо зазначити основні регуляторні документи: 8 листопада 2017 р. було ухвалено Національну стратегію поводження з відходами в Україні до 2030 р., а 20 лютого 2019 р. Уряд затвердив Національний план поводження з відходами, яким визначено практичні заходи, що відповідають стандартам ЄС. У презентованому 21 січня 2020 р. проєкті Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 р., перехід до циркулярної економіки та зменшення відходів, їх раціональне використання – один з головних індикаторів [8]. Отже, екологічна дипломатія допомагає Україні відповідати стандартам ЄС, залучати «зелені» інвестиції та посилювати свою роль як учасника глобальних зусиль у сфері клімату.

5. Безпека, оборона та промисловість оборонного значення. Одним з найбільш важливих і актуальних документів, який визначає стратегічну рамку

розвитку обороноздатності ЄС є Біла книга європейської оборони – план «Готовність 2030» (White Paper for European Defence – Readiness 2030). Документ був представлений Єврокомісією 19 березня 2025 Комісія оприлюднила амбітний оборонний пакет, який надає країнам-членам ЄС фінансові важелі для стимулювання додаткових інвестицій в обороноздатність (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Стратегічні лінії плану «Готовність 2030»

Дія	Зміст
Невідкладне закриття критичних прогалин у спроможностях	Підтримка оборонної промисловості, спрощення законодавства та адміністративних бар'єрів, щоб можна було виробляти озброєння з потрібною швидкістю і в потрібних обсягах.
Підготовка до оборони майбутнього	Побудова справжнього європейського ринку озброєнь, прискорення трансформації оборони через інновації та нові технології.
Сприяння зростанню оборонної промисловості та технологічній самостійності ЄС	Зміцнення Європейської оборонної технологічної та промислової бази – стимулювання досліджень, інновацій, стандартизації, інтеграції виробничих ланцюгів.

Джерело: [3]

Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн заявила таке: «Епоха мирних дивідендів давно минула. Архітектура безпеки, на яку ми покладалися, вже не може сприйматися як належне. Європа готова посилити свої позиції. Ми повинні інвестувати в оборону, зміцнювати наші можливості та зайняти проактивну позицію в питаннях безпеки. Ми вживаємо рішучих заходів, презентуючи дорожню карту «Готовність 2030», яка передбачає збільшення витрат на оборону та важливі інвестиції в європейський оборонний промисловий комплекс. Ми повинні купувати більше європейської продукції. Адже це означає зміцнення європейської оборонної технологічної та промислової бази. Це означає стимулювання інновацій. І це означає створення загальноєвропейського ринку оборонного обладнання» [48].

Такі зміни у підходах ЄС до безпеки формують нове середовище, у якому ключовим стає питання ролі України в оновленій оборонній архітектурі Європи. Ці заходи спрямовані на те, щоб підтримати Україну в короткостроковій перспективі, а також задовольнити нагальну довгострокову потребу в посиленні.

У Білій книзі викладено заходи щодо усунення ключових прогалин у спроможностях та розвитку потужної оборонно-промислової бази. Документ пропонує країнам-членам ЄС здійснювати значні інвестиції в оборону, закупівлю сучасних озброєнь і підвищення готовності європейської оборонної промисловості в довгостроковій перспективі. Це має критичне значення для забезпечення безпеки на континенті. Європа повинна продовжувати інвестувати в захист та оборону регіону, одночасно підтримувати Україну в її протидії російській агресії.

У цьому контексті Україна поступово інтегрується в секторну оборонну політику ЄС, долучаючись до спільних програм, виробничих ланцюгів та технологічних ініціатив, що посилює її стратегічну взаємодію з європейськими партнерами (рис. 2.12).

6. Здоров'я, фармація та соціальні політики. Програма ЄС у сфері охорони здоров'я (EU4Health), охоплює період 2021–2027 років. Її було започатковано у відповідь на пандемію COVID- 19, яка виявила вразливість національних систем охорони здоров'я. Метою програми є підвищення готовності країн ЄС до кризових ситуацій у галузі охорони здоров'я та вирішення довгострокових викликів шляхом створення більш міцних, стійких і доступних систем охорони здоров'я [55].

До таких довгострокових викликів належать зростання тягаря хронічних неінфекційних захворювань, старіння населення та пов'язане з ним збільшення попиту на медичні послуги, критичний кадровий дефіцит у секторі охорони здоров'я, нерівний доступ до якісної медичної допомоги між країнами та регіонами ЄС, недостатня стійкість систем до майбутніх пандемій і

транскордонних загроз, а також проблеми з доступністю ліків та медичних виробів і потреба в цифровій трансформації галузі.

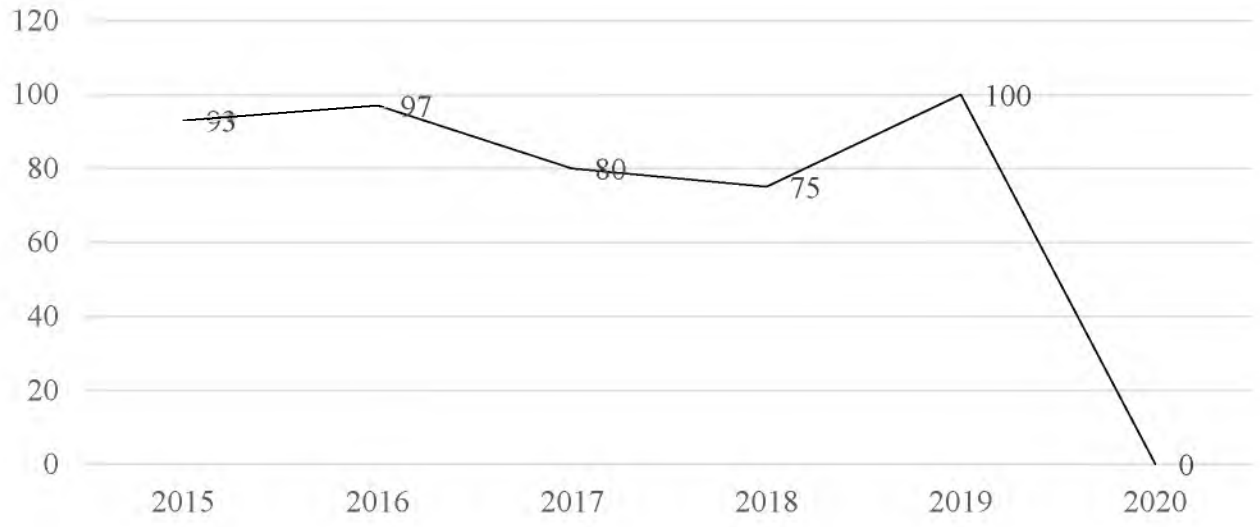

Рис. 2.12. Прогрес виконання задач з національної безпеки та оборони (в %)
Джерело: [3]

Для реалізації цих пріоритетів програма визначила ключові стратегічні цілі, що показано нижче (рис. 2.13). Зазначені цілі показують, як ЄС трансформує стратегічні пріоритети у конкретні напрями підтримки національних систем охорони здоров'я та інтеграції партнерських країн, зокрема України.

Здоров'я – це інвестиція. Із початковим бюджетом у 5,3 мільярда євро на період 2021-2027 років, який було скорочено до 4,4 мільярда євро після перегляду багаторічної фінансової рамки на 2021-2027 роки, програма EU4Health стала безпрецедентною фінансовою підтримкою ЄС у сфері охорони здоров'я. EU4Health – це чіткий сигнал, що громадське здоров'я є пріоритетом для ЄС. Розвиток сектору здоров'я підсилює соціальний вимір співпраці, створює можливості для трансферу технологій та знань, а також зміцнює добробут [55].

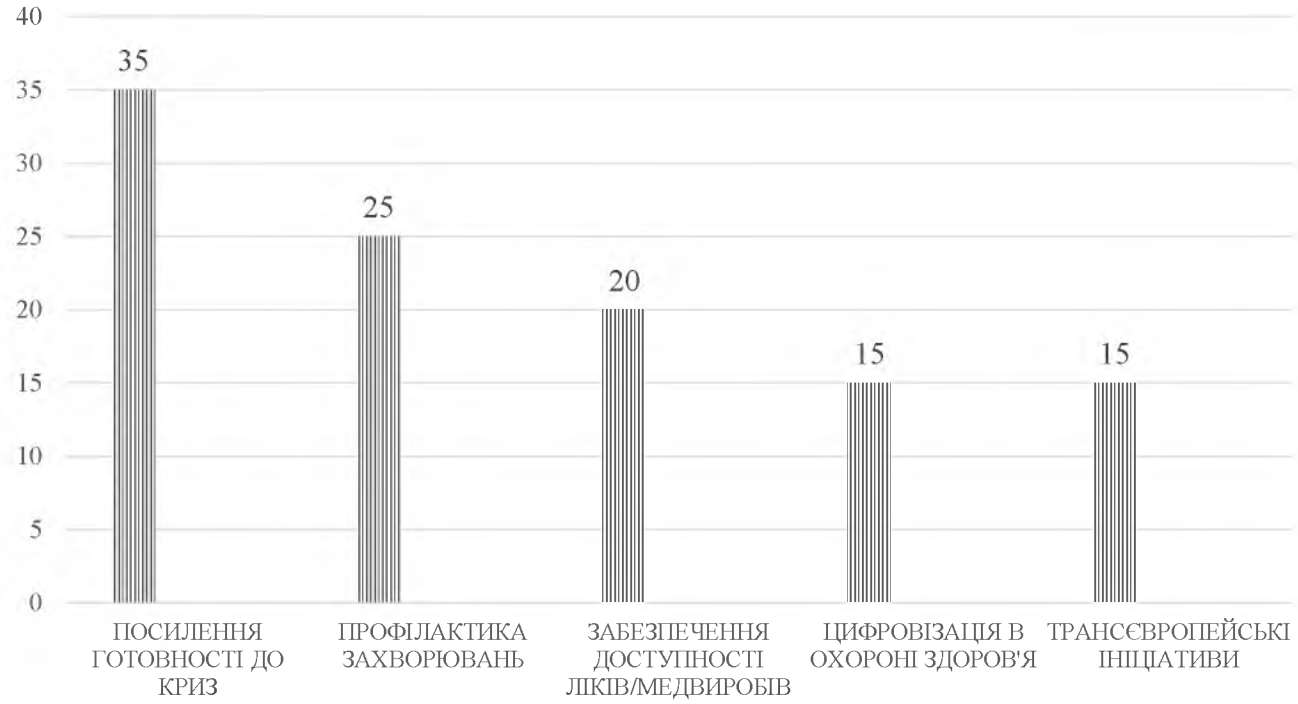

Рис. 2.13. Стратегічні цілі програми EU4Health (в % з бюджету)

Джерело: [25]

Таким чином, секторальна дипломатія України у відносинах із ЄС охоплює широкий спектр стратегічно значущих галузей – від енергетики, транспорту та інвестицій до промисловості, екології, оборони та охорони здоров'я. Кожен сектор забезпечує не лише економічні чи технологічні результати, а й сприяє регуляторному зближенню, впровадженню європейських стандартів, розвитку інфраструктури, залученню інвестицій та зміцненню безпеки. У сукупності такі підходи формують мультидимесійний, інтегрований механізм євроінтеграції, який дозволяє Україні поступово наближатися до стандартів і практик ЄС, забезпечуючи довгострокове стратегічне партнерство та посилення ролі держави на європейській арені.

Висновки до розділу 2

Аналіз видів сучасної дипломатії у рамках відносин Україна – ЄС дозволяє

зробити кілька ключових висновків. По-перше, політична та інституційна дипломатія забезпечує стратегічну основу партнерства, створює інституційні механізми діалогу, стимулює внутрішні реформи та наближає Україну до європейських стандартів. По-друге, економічна та торговельна дипломатія виступає практичним інструментом реалізації політичних домовленостей, сприяючи доступу українських товарів і послуг на ринки ЄС, регуляторному зближенню та розвитку двосторонніх економічних відносин.

По-третє, секторальна дипломатія демонструє комплексний підхід до інтеграції України у ключові сфери співпраці з ЄС, включаючи енергетику, транспорт і інфраструктуру, промисловість та інвестиції, охорону довкілля, оборону, охорону здоров'я та цифрову трансформацію. Вона забезпечує не лише економічні та технологічні результати, а й сприяє регуляторному та інституційному зближенню, формує стратегічні напрями розвитку та посилює роль України як активного партнера ЄС.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що сучасна дипломатія України у відносинах із ЄС має багаторівневу та інтегровану структуру, де політичні, економічні та секторальні елементи взаємопов'язані. Такий комплексний підхід дозволяє країні поступово реалізовувати євроінтеграційні цілі, підвищувати конкурентоспроможність на міжнародній арені та зміцнювати довгострокове стратегічне партнерство з ЄС.

РОЗДІЛ 3
ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНА – ЄС

3.1. Ідентифікація ключових бар'єрів євроінтеграції України

Євроінтеграційний процес України розвивається в умовах повномасштабної російської агресії, що зумовило появу унікальних викликів та сформувало особливу конфігурацію так званої «воєнної» євроінтеграції. З одного боку, війна продемонструвала рішучість українців відстоювати незалежність і підтвердила незмінність стратегічного європейського курсу держави. Вона згуртувала суспільство, посилила громадську підтримку інтеграції до ЄС та прискорила двосторонні процеси між Україною та Європейським Союзом. З іншого боку, масштабні людські, економічні та інфраструктурні втрати вплинули на здатність держави виконувати вимоги acquis ЄС у повному обсязі, що визначає актуальність і необхідність чіткого окреслення бар'єрів зближення з Європейським Союзом.

У 2025 році Європейська Комісія оприлюднила черговий Звіт у межах Пакета розширення, який загалом містить позитивні оцінки прогресу України. За цим документом середня оцінка готовності по кластерах у 2025 році становила 2,53 із 5, що є зростанням на +0,32 пунктів порівняно з 2024 роком [38] (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Результати звіту по Україні в межах пакета розширення ЄС 2025

	2025 рік середня оцінка по кластерах - 2,53 з 5 (+0,32 за рік)	2024 рік середня оцінка по кластерах- 2,21 з 5 (+0,01 за рік)
1	2	3
Кластер 1 «Основи процесу вступу до ЄС»	2	1,83
Кластер 2 «Внутрішній ринок»	2,11	2,055

Продовж. табл. 3.1

1	2	3
Кластер 3. «Конкурентоспроможність і інклюзивний розвиток»	2,68	2,625
Кластер 4. «Зелений порядок денний та стале з'єднання»	2,5	2,5

Примітка. Загальний рівень підготовки, максимальна можлива оцінка 5

Джерело: [38]

Попри загальне підвищення оцінок, Європейська Комісія одночасно визначила низку бар'єрів, які стримують сталий поступ до членства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Ключові бар'єри євроінтеграції України

Категорія бар'єру	Суть проблеми	Прояви
Інституційні бар'єри	Недостатня інституційна спроможність органів влади	Нерівномірність роботи міністерств, слабка міжвідомча координація, недостатність кадрових ресурсів
Верховенство права	Незавершена судова реформа, політичний вплив	Повільна робота ВРП та ВККС, низький рівень виконання судових рішень
Антикорупційні бар'єри	Високий рівень корупційних ризиків у державному секторі	Обмеження у роботі НАБУ/САП/НАЗК, повільність антикорупційних судів
Регуляторні бар'єри	Повільне наближення законодавства до acquis ЄС	Нерівномірне виконання директив, перевантаженість урядових структур
Адміністративно-фінансові бар'єри	Обмежена спроможність управляти проєктами ЄС	Недосконала система держфінконтролю, труднощі з доступом до фондів відновлення
Політичні бар'єри	Ризики політичної нестабільності та зовнішнього впливу	Можливі вето держав-членів, зміна зовнішньополітичних пріоритетів
Військові та безпекові бар'єри	Війна з РФ, руйнування інфраструктури та економіки	Обмежені ресурси для реформ, зміщення пріоритетів держави

Примітка. ВРП – Вища рада правосуддя, ВККС – Вища кваліфікаційна комісія суддів України, НАБУ - Національне антикорупційне бюро України, САП – Спеціалізована антикорупційна прокуратура, НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції.

Джерело:[47]

Категорії бар'єрів включають інституційні, політико-правові, економічні, адміністративно-регуляторні, соціально-гуманітарні та зовнішньополітичні

перешкоди. З метою глибшого аналізу їх можна деталізувати за конкретними напрямами (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Ключові бар'єри євроінтеграції та напрями дипломатії для їх подолання

Тип бар'єру	Ключові проблеми	Напрями дипломатії	Очікуваний ефект
Інституційний	Недостатня спроможність органів влади, слабка міжвідомча координація	Політична дипломатія: двосторонні та багатосторонні контакти, участь у політичних платформах	Узгодження дій, зміцнення міжнародної підтримки, підвищення ефективності управління
Правовий / антикорупційний	Незавершена судова та антикорупційна реформи, вплив олігархічних груп	Політична та цифрова дипломатія: експертні мережі, інформаційна підтримка реформ, прозорість через цифрові платформи	Підвищення довіри до правосуддя, зменшення корупційних ризиків, ефективне впровадження реформ
Економічний	Обмежений доступ до ринку ЄС, регулярні перепони, низька інвестиційна привабливість	Економічна дипломатія: адаптація законодавства до стандартів ЄС, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури	Стабілізація економіки, інтеграція в європейські ринки, підвищення конкурентоспроможності
Безпековий / соціальний	Війна, руйнування інфраструктури, демографічні проблеми, переміщення населення	Політична та цифрова дипломатія: підтримка міжнародних партнерів, інформаційна комунікація, залучення ресурсів	Підвищення стійкості держави, мобілізація міжнародної допомоги, стабілізація соціальної ситуації

Джерело: створено автором на основі даних [38], [32]

Одним із ключових викликів є недостатня інституційна спроможність органів влади. Масові кадрові ротації, релокація державних служб та відтік спеціалістів ускладнюють стратегічне планування та впровадження реформ.

Нерівномірність роботи міністерств значно уповільнює адаптацію законодавства до acquis ЄС.

Важливим бар'єром є також слабка міжвідомча координація, на необхідності посилення якої неодноразово наголошувала Європейська Комісія. Налагодження системної співпраці між урядом, парламентом та незалежними регуляторами є критично важливим для сталого виконання директив ЄС.

Незавершеність антикорупційної та судової реформ становить одну з найгостріших проблем. Попри помітний поступ, у Звіті ЄК вказано на ризики щодо стабільності роботи НАБУ (Національне антикорупційне бюро України), САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура) та НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції), а також на потребі завершити реформу менеджменту державних підприємств.

Слабкість судової системи – ще один фундаментальний бар'єр. До сьогодні повільно просувається добір суддів, оновлення Вищої кваліфікаційної комісії суддів, очищення судової системи, а також підвищення довіри бізнесу та громадян до правосуддя.

Окремої уваги потребує вплив олігархічних груп. Монополізація секторів економіки та неформальні мережі впливу стримують конкуренцію й ускладнюють імплементацію європейських норм (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Функції інституційного забезпечення антикорупційної політики

Джерело: [15]

Економічні обмеження, спричинені війною, значно впливають на можливості євроінтеграції:

- руйнування інфраструктури та логістики (порти, залізниця, енергетичні об'єкти). Це формує обмежений доступ українських виробників до ринку ЄС;

- скорочення виробничих потужностей та труднощі з адаптацією бізнесу до технічних стандартів ЄС;

- ризики для інвестицій через безпекову ситуацію, низьку довіру до судової системи та регуляторну нестабільність.

Адаптація законодавства до acquis ЄС триває нерівномірно. Деякі сфери, як енергетика, екологія, цифрова трансформація, демонструють швидкий прогрес, тоді як транспорт, ринок капіталу, санітарні й фітосанітарні стандарти – значно відстають.

Накладається проблема нестачі експертних і аналітичних ресурсів. Міністерствам бракує фахівців із глибоким розумінням секторального права ЄС, здатних забезпечувати якісну підготовку проєктів законів та впроваджувати реформи.

Воєнні умови спричинили масштабні соціальні наслідки:

- внутрішнє переміщення понад кількох мільйонів громадян;

- демографічні дисбаланси;

- збільшення навантаження на ринок праці;

- психологічне виснаження суспільства.

Ці фактори впливають на підтримку реформ та загальну стійкість держави [70]. Умови війни спричиняють тяжкі наслідки для українського соціуму. Це проявляється перш за все у зміншенні чисельності неселення країни – за роки війни зросла кількість загиблих, має місце вимушена міграція за кордон. Крім того, велика кількість людей перебуває на підконрольній території (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Чисельність населення України

Джерело: [32]

Позиція держав-членів ЄС є важливим чинником євроінтеграційного прогресу України. Проте, варто зауважити, що цей процес є надзвичайно складним. Усередині ЄС тривають дискусії щодо: темпів розширення, потреби в інституційній реформі самого ЄС та фінансових наслідків приєднання України.

Високий рівень безпекових ризиків також впливає на готовність окремих держав-членів ЄС підтримувати швидке просування України до членства. Узагальнення виявлених бар'єрів дає можливість системно оцінити чинники, що уповільнюють євроінтеграційні процеси України та визначити напрями реформ, необхідних для подальшого наближення до стандартів Європейського Союзу. Попри суттєвий прогрес, Україна стикається з комплексом взаємопов'язаних бар'єрів – від інституційних та правових до економічних і безпекових. Їхнє послідовне подолання є ключовою передумовою успішного руху до членства в Європейському Союзі у найближчі роки.

Таким чином, ідентифікація ключових бар'єрів євроінтеграції України

дозволяє не лише окреслити проблемні сфери, а й визначити пріоритети для подальших дій держави. У контексті подолання інституційних, економічних та безпекових перешкод особливого значення набувають механізми політичного, економічного та цифрового діалогу з Європейським Союзом. Саме розвиток та посилення цих напрямів дипломатичної діяльності виступає ключовим фактором прискорення євроінтеграційного процесу та зміцнення позицій України на європейській арені.

3.2. Вектори розвитку та посилення політичної, економічної та цифрової дипломатії України у відносинах з ЄС

Як продовження аналізу ключових бар'єрів євроінтеграції, важливо окреслити основні напрямки (вектори) розвитку дипломатії України для ефективного подолання цих бар'єрів. Саме за допомогою стратегічно побудованої політичної, економічної та цифрової дипломатії Україна може значно посилити свою позицію в діалозі з Європейським Союзом та прискорити інтеграцію до європейських структур.

Для аналітичної оцінки доцільно спиратися на комплексний документ Європейської Комісії – Пакет розширення ЄС 2025 року, в якому зазначено як прогрес, так і критичні аспекти, що потребують покращення (*див.* табл. 3.1).

У звіті не лише оцінюється рівень підготовки України, але й визначаються бар'єри, що зумовлюють необхідність посилення дипломатичної роботи на різних рівнях – політичному, економічному, соціально-гуманітарному та цифровому. Це створює підґрунтя для окреслення трьох ключових векторів модернізації дипломатії Україна – ЄС: політичного, економічного та цифрового.

Для подолання політичних бар'єрів, таких як нерівномірність реформ, недостатня узгодженість державної політики та вплив політичної нестабільності,

Україні варто посилити високорівневі контакти з ЄС.

Передусім це стосується активізації регулярних діалогів між урядовими структурами, Європейською Комісією, Європейською службою зовнішніх дій, Європейським парламентом та державами-членами. Регулярні саміти, засідання Ради асоціації, Комітету асоціації, а також участь України у тематичних координаційних групах дають можливість забезпечити сталість політичних рішень, синхронізувати реформаторські процеси, узгоджувати спільні позиції щодо внутрішньої та зовнішньої політики ЄС та підсилити стратегічну орієнтацію українських реформ на європейські стандарти.

Сталий різнорівневий діалог не просто важливий – він є необхідною умовою скоординованих реформ та успішної інтеграції. Показовим прикладом є тематичний діалог «Готовність регіонів до інтеграції України в ЄС», проведений 20 листопада цього року в Києві. Захід став складовою Форуму з питань розширення ЄС, що відбувся 18 листопада 2025 року у Брюсселі, ключовій платформі Європейської Комісії, що мав на меті об'єднати інституції, громадян та країни-кандидати для спільного обговорення майбутнього Європи [40].

Усвідомлюючи, що інституційна слабкість гальмує інтеграцію, політична дипломатія має включати підтримку реформування ключових державних органів, особливо тих, що відповідають за євроінтеграцію, зовнішню політику і конституційний розвиток. Першочерговим завданням є посилення координаційних центрів євроінтеграції, модернізація інституційного механізму адаптації законодавства до acquis ЄС та впровадження ефективного парламентського контролю за реалізацією зобов'язань [12].

У цьому контексті важливим є формування спеціалізованих парламентських комітетів та підкомітетів, здатних здійснювати системний моніторинг імплементації acquis.

Так було утворено Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу з метою поглиблення співробітництва між Україною та ЄС

у сфері державної служби та державного управління, удосконалення механізму координації інституціонального забезпечення їх адаптації до стандартів ЄС, зокрема шляхом організації роботи з ефективного використання в Україні інструментів інституціональної розбудови ЄС Twinning, TAIEX, SIGMA, підвищення професійного рівня державних службовців та поліпшення роботи з інформування суспільства з питань європейської інтеграції [24]. Twinning спрямований на розвиток співпраці органів державної влади країн-членів ЄС та України на рівні державних службовців, TAIEX – на наближення законодавства країн-партнерів до норм ЄС, імплементацію європейських стандартів через надання технічної допомоги та обмін інформацією, SIGMA – на зміцнення державного управління, розвивати через впровадження електронного врядування, децентралізацію та реформи адміністративні системи (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Механізми інституційної розбудови та їхні функції

Механізм	Основна мета	Інструменти реалізації	Очікуваний ефект
Twinning	Співпраця органів влади України та ЄС	Навчальні програми, обмін досвідом	Підвищення компетентності держслужбовців
TAIEX	Наближення законодавства до стандартів ЄС	Технічна допомога, консультації	Сприяння адаптації acquis ЄС
SIGMA	Зміцнення державного управління	Е-врядування, децентралізація, реформи	Покращення прозорості та ефективності управління

Джерело: [24].

Реалізація цих реформ є масштабним і часто політично чутливим процесом. Частина змін може бути непопулярною для окремих учасників політичного процесу або населення, однак саме інституційна спроможність держави визначає її здатність впроваджувати структурні перетворення, залучати інвестиції та забезпечувати економічну стійкість. У результаті інституційне зміцнення стає не

лише умовою просування України до членства в ЄС, а й чинником, що посилює загальну стійкість держави в умовах зовнішньої агресії.

Економічна дипломатія є одним із ключових інструментів для досягнення глибокої інтеграції в єдиний ринок ЄС. Саме економічні реформи визначають реальну здатність України відповідати технічним, регуляторним та конкурентним вимогам Європейського Союзу.

Оскільки Україна задекларувала стратегічну мету – стати повноправним членом Європейського Союзу, її інституції та економічні механізми мають адаптуватися до стандартів Європейської економічної дипломатії. У ЄС цей формат базується на постійному діалозі між дипломатичними службами, урядовими структурами та бізнес-об'єднаннями. Відповідно, Україні потрібно розбудовувати регулярні структуровані консультації між дипломатами, торговельними представництвами та бізнес-асоціаціями як у державах-членах ЄС, так і на зовнішніх ринках.

Глобальні кризи, війна, нестабільність міжнародних ринків та зміни клімату потребують активізації дипломатичних інструментів для залучення інвестицій, підтримки експорту та диверсифікації партнерств. Це вимагає від країни не лише ефективної взаємодії з європейськими інституціями, але й налагодження нових партнерських відносин з країнами Азії, Америки та інших регіонів світу [76].

Таким чином, економічний вектор дипломатії України має ґрунтуватися на синергії трьох компонентів: європейської інтеграції, модернізації економіки та активної глобальної експансії бізнесу. З метою точнішого формування пріоритетів економічної трансформації доцільно визначити ключові напрями, які мають стати основою подальших реформ. (табл. 3.5).

Цифрова дипломатія стала ключовим інструментом зовнішньої політики України, що активно розширює свої функції: від комунікації з громадськістю до стратегічного каналу міжнародної взаємодії. Пандемія COVID-19 прискорила

цифровізацію дипломатичних процесів, зробивши онлайн-платформи основним майданчиком для переговорів, презентацій позицій держави та координації міжнародних дій. У контексті реформ у цифровій сфері Україна вже демонструє високий рівень адаптації до норм ЄС, що відзначено у Пакеті розширення 2025 року.

Таблиця 3.5

Ключові напрямки трансформації української економіки

Напрямки	Інновація та модернізація
Інноваційний розвиток	Підвищення конкурентоспроможності українських товарів і послуг на європейському ринку потребує активного впровадження інноваційних технологій, оновлення виробничих потужностей та інвестування в науково-дослідні розробки.
Розширення участі в європейських програмах	Україна повинна ефективно залучати можливості європейських програм підтримки, зокрема Horizon Europe та інших, для розвитку технологічного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності своїх компаній.
Зміцнення інституційної спроможності	Необхідно посилити спроможності українських дипломатичних установ у країнах ЄС шляхом підвищення кваліфікації дипломатів у сфері економічної взаємодії та створення нових економічних відділів, орієнтованих на просування українських інтересів на європейському ринку.
Залучення інвестицій	Україні слід забезпечити привабливий інвестиційний клімат, який передбачає стабільну макроекономічну політику, гарантії захисту прав інвесторів та податкові стимули для європейських компаній, готових вкладати кошти в економіку країни.
Поглиблення структурних форм	Для повної економічної інтеграції з ЄС Україні необхідно продовжити приведення своїх правових і економічних стандартів у відповідність до європейських норм. Це передбачає реформування судової системи, подальше зменшення рівня корупції та підвищення прозорості державного управління.

Джерело: [76]

В умовах російської агресії роль цифрової дипломатії особливо зросла. Активна присутність МЗС і дипломатичних установ у соціальних мережах дозволила реалізувати масштабні глобальні інформаційні кампанії (RussiaInvadedUkraine, StopFake, LetMyPeopleGo, CrimeaIsUkraine), що привернули увагу міжнародної спільноти та посилили підтримку України (рис. 3.3).

Рис.3.3. Використання соціальних мереж дипломатичними службами

Джерело: [30]

На нашу думку, для подальшого розвитку цифрової дипломатії Україні необхідно:

- посилювати присутність у глобальному інформаційному просторі, розширюючи охоплення аудиторії та оперативність комунікації;

- зміцнювати кібербезпеку та захист даних, забезпечуючи стійкість до зовнішніх інформаційних впливів;

- поглиблювати міжнародну співпрацю, зокрема через регулярні «Кібердіалоги» з ЄС, участь у ініціативах ENISA (Агентство Європейського Союзу з питань кібербезпеки), PESCO-проєктах та «Талліннському механізмі»;

- впроваджувати ризик-орієнтовану модель взаємодії з технологічними компаніями, яка забезпечує співпрацю лише з партнерами, що дотримуються демократичних принципів і стандартів захисту прав людини;

- системно інтегрувати цифрові інструменти у публічну та культурну дипломатію, залучаючи громадські організації, експертів та творчі індустрії.

Активний розвиток цифрової дипломатії дозволяє Україні зміцнити міжнародну підтримку, формувати позитивний імідж держави та інтегруватися в європейський і глобальний цифровий простір.

З огляду на визначені вектори посилення політичної, економічної та цифрової дипломатії, важливо відзначити, що Україна вже реалізує низку практичних кроків, спрямованих на розширення співпраці з Європейським Союзом та державами-членами. Одним із показових напрямів такої діяльності є ратифікація Верховною Радою України низки міжнародних угод у 2023-2025 рр., що відображають розвиток різних форм сучасної дипломатії. Для забезпечення послідовної імплементації запропонованих політичних, економічних та цифрових пріоритетів необхідно представити їх у систематизованій формі (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

План дій (roadmap) дипломатичного розвитку

Вектор	Кроки розвитку	Очікуваний результат	Таймінг	Ключові партнери
Політичний	Підписання меморандумів, саміти, комітети	Зміцнення політичного діалогу	2025-2027	Міністерсто Закордонних Справ, Європейська Комісія, Європарламент
Економічний	Створення EDIH, інвестиційних платформ	Залучення інвестицій, модернізація бізнесу	2025-2028	Мінекономіки, Європейський Союз, підприємницькі організації
Цифровий	Розширення eID, кібердіалоги, хаби	Зближення цифрових стандартів, підвищення кіберстійкості	2025-2029	Мінцифри, DG CNECT (Генеральний директорат з комунікаційних мереж, контенту та технологій), e-Governance Academy

Джерело: [51, 61]

Урядовці вбачають певну черговість зазначених заходів. По-перше, ратифікація Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки щодо умов розміщення дипломатичних представництв посилює політичну дипломатію, створюючи стабільні та прозорі правила функціонування

дипломатичних місій і сприяючи поглибленню двосторонніх відносин.

По-друге, поновлення дії Угоди між Урядом України та Європейським космічним агентством у формі обміну листами є прикладом розвитку науково-технологічної (технонаукової) дипломатії. Участь України у програмах ESA (Європейське космічне агентство) відкриває можливості для інтеграції у європейську космічну спільноту, доступу до нових технологій та розширення інноваційної співпраці.

По-третє, ратифікація змін до Угоди про участь України в програмі «Креативна Європа» демонструє активізацію культурної та публічної дипломатії, спрямованої на підтримку культурного сектору під час війни, мобільність митців, розвиток креативних індустрій та виконання євроінтеграційних зобов'язань у сфері культури [41].

Це свідчить про те, що дипломатичні інструменти України набувають дедалі більшої багатовимірності – від політичних і економічних механізмів до креативної, технонаукової та цифрової дипломатії. Застосування такої багаторівневої моделі взаємодії дозволяє Україні не лише відповідати вимогам ЄС, а й формувати власні ініціативи в європейському просторі.

Посилення кожного з трьох векторів дипломатії в комплексі створює передумови для синергійного ефекту, який водночас зміцнює позиції України на міжнародній арені, пришвидшує інтеграційні процеси та забезпечує підвищення стійкості держави в умовах зовнішніх викликів.

Розвиток та посилення політичної, економічної та цифрової дипломатії створює комплексну основу для ефективного подолання ключових бар'єрів євроінтеграції України. Скоординовані дії у цих трьох напрямах дозволяють підвищити інституційну спроможність держави, зміцнити міжнародний діалог, залучити інвестиції та інтегрувати цифрові інструменти у зовнішню політику. Водночас досягнення конкретних результатів у сфері дипломатії потребує використання структурованих проєктних механізмів, що дозволяють планувати, реалізовувати та моніторити інтеграційні ініціативи.

3.3. Проектні механізми прискорення інтеграційних процесів

Інтеграція України до Європейського Союзу є складним багатовимірним процесом, що потребує не лише політичної волі та нормативного наближення, а й практичних механізмів реалізації реформ і інвестицій. В умовах триваючої агресії Росії та відновлення зруйнованої економіки роль проєктних інструментів стає ключовою.

Президент Європейської комісії, Урсула фон дер Ляєн зазначає: «Україна може розраховувати на повну підтримку ЄС. Ми готові взяти на себе провідну роль у міжнародних зусиллях з відбудови, щоб допомогти відбудувати демократичну та процвітаючу Україну. Це означає, що інвестиції йтимуть пліч-о-пліч з реформами, які підтримуватимуть Україну на її європейському шляху» [65].

Щоб допомогти Україні в її зусиллях з відновлення, реконструкції та модернізації, ЄС запустила новий Механізм підтримки на 2024-2027 роки. Це спеціалізований інструмент, який дозволить ЄС надати Україні до 50 мільярдів євро стабільної та передбачуваної фінансової підтримки протягом цього періоду [75] (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Основні фінансові інструменти підтримки України (2024-2027)

Інструмент	Обсяг фінансування, млрд євро	Тип підтримки	Призначення
Гранти EU	1,5	Безповоротна	Соціальна інфраструктура, малий бізнес
Кредитні гарантії	7,8	Кредити	Державні та приватні інвестиції
Інвестиційна рамкова програма	до 40	Змішане фінансування	Муніципальна інфраструктура, енергетика, стратегічні галузі

Джерело: [75]

Цей механізм підкреслює зобов'язання ЄС підтримувати Україну перед обличчям триваючої агресії Росії та на її шляху до членства в ЄС.

Під час саміту URC 2025 у Римі президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн повідомила про підписання грантових і гарантійних угод на 2,3 млрд євро в межах Інвестиційної програми для України. Очікується, що ці домовленості дадуть змогу мобілізувати близько 10 млрд євро інвестицій у розвиток муніципальної та соціальної інфраструктури, енергетичного сектору, житлового фонду та приватного бізнесу, зокрема в стратегічні галузі та галузі подвійного використання [65].

В рамках Українського фонду була створена Інвестиційна рамкова програма для України для залучення державних та приватних інвестицій, надаючи 7,8 млрд євро кредитних гарантій та 1,5 млрд євро змішаних фінансових грантів. Очікується, що протягом наступних років вона мобілізує до 40 млрд євро державних та приватних інвестицій. Наразі ЄС вже виділив до 5,7 млрд євро за цими гарантійними та грантовими угодами для залучення інвестицій приватного сектору для підтримки відновлення України. Це становить 60% від загального обсягу доступного фінансування Рамкової програми на 2024-2027 роки [75].

За сучасних умов роль проєктних інструментів зростає, оскільки вони забезпечують швидку імплементацію рішень, зменшують ризики та формують вимірюваний інтеграційний ефект. Проєктний підхід також відповідає сучасним стандартам управління ЄС, де більшість реформ та інвестицій реалізовуються через програмно-проєктні рамки [22].

Грантові програми ЄС, зокрема через Ukraine Facility, дають можливість:

- підтримувати малий та середній бізнес у постраждалих від війни регіонах;
- фінансувати соціальні та енергоефективні проєкти;
- проводити навчання та семінари для місцевих органів влади щодо написання заявок і управління проектами [75].

Інвестиційні інструменти, такі як ЄІБ (Європейський інвестиційний банк) та ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку), спрямовані на стратегічні проєкти:

- залізничних та транспортних вузлів («Укрзалізниця» отримала 50 млн

євро на оновлення пропускних пунктів) [79];

- розвиток фонду доступного соціального житла, що сприяє інтеграції ВПО у громади;

- модернізацію виробничих потужностей у відповідності до європейських технічних регламентів [50].

Фінансові та грантові механізми створюють передбачуваність ресурсів, сприяють швидкій реалізації проєктів і підвищують довіру ЄС до України як надійного партнера. При цьому вони дозволяють поєднувати відбудову з реформами та «зеленими ініціативами», що відповідає стандартам ЄС.

Одним із ключових завдань у контексті євроінтеграції є узгодження українських реформ із нормами права ЄС (acquis communautaire). Європейська Комісія у своїх щорічних звітах неодноразово наголошує, що Україні бракує «системної проєктної логіки впровадження реформ» [66].

Для подолання цього бар'єру доцільно застосувати механізм проєктного регулювання реформ, який включає:

- чітке визначення цілей адаптації конкретного сектора до норм ЄС;

- декомпозицію цих цілей на проєкти та підпроєкти;

- створення міжвідомчих команд (за моделлю Project Delivery Unit) з контролем виконання KPI;

- регулярний моніторинг через цифрові дашборди для Європейської Комісії [77].

Прикладом використання подібної моделі є Офіс Реформ (Reform Delivery Office) при Кабінеті Міністрів України, створений за підтримки ЄС та EBRD (Європейський банк реконструкції та розвитку). Його ефективність у впровадженні дерегуляційних та антикорупційних реформ підтверджена у звітах EBRD (Європейський банк реконструкції та розвитку) [72]. Використовуючи міжнародну експертизу та широкий галузевий досвід фахівців, Офіс надає комплексну підтримку Кабінету Міністрів України, супруводжуючи реформи від аналізу проблеми і розробки ідеї та механізму її впровадження до

моніторингу ефективності та комунікації змін [44].

Застосування такого механізму підвищує системність впровадження реформ, забезпечує прозорість процесу та дозволяє швидко реагувати на ризики. Це створює вимірюваний інтеграційний ефект і відповідає стандартам управління ЄС.

Поглиблення інтеграції неможливе без синхронізації транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури. Після повномасштабного вторгнення ЄС ухвалив програму RebuildUkraine Facility (2023), яка передбачає масштабні проєкти з модернізації логістики, «зеленого» відновлення та енергетичної інтеграції. Пріоритетними є:

- TEN-T та транспортна інтеграція**:** модернізація залізничних напрямків, логістичних вузлів і прикордонних пунктів пропуску, запланована сума – 4,5 млрд євро до 2030 року [33];

- енергетична інтеграція: приєднання до ENTSO-E, розвиток зеленої енергетики, збільшення виробництва електроенергії з відновлюваних джерел на 6,4% у 2025 році [8];

- цифровізація: EU4Digital та «Проєкт підтримки Дія» забезпечують інтеграцію у цифровий ринок ЄС, подолання цифрового розриву та прозорість процесів відновлення [44] (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Пріоритетні інфраструктурні проєкти України до 2030 року

Проєкт	Інвестиції, млн €	Строк реалізації	Основний результат
Модернізація залізниці	4 500	до 2030	Підвищення пропускної здатності
Прикордонні пункти	500	2024-2027	Відповідність стандартам Шенгену
Інтеграція енергосистем	300	2022-2025	Підключення до ENTSO-E

Примітка: ENTSO-E – Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії

Джерело: [33, 8, 44]

Інфраструктурні проєкти забезпечують реальну інтеграцію у європейські транспортні, енергетичні та цифрові системи, створюють передумови для розвитку економіки та підвищення стандартів життя громадян.

Регіональні ініціативи мають стратегічне значення, оскільки інтеграція починається з локального рівня. Доказом є успіх програм CBC ENI (Європейський інструмент сусідства та Транскордонне Співробітництво) та Interreg NEXT, які до 2022 року профінансували декілька десятків спільних проєктів Україна – ЄС у сферах екології, освіти, малого підприємництва та інновацій [59].

Серед ефективних напрямів транскордонної співпраці:

- спільні освітні та інноваційні кластери;

- розвиток «зелених» переходів на кордоні;

- створення агротехнопарків та STEM-хабів у прикордонних регіонах.

Регіональні ініціативи формують локальні «мости» інтеграції, забезпечують практичне співробітництво та підвищують готовність регіонів до європейських стандартів.

Інституційна зрілість є обов'язковою умовою вступу до ЄС. Тому вкрай важливо закріпити вже існуючі та ініціювати нові проєкти інституційного розвитку:

- EU Anti-Corruption Initiative (EUACI), що реалізується з 2017 р., надала Україні понад 50 млн євро на зміцнення НАБУ, НАЗК та реформи судової системи [73].

- EDGE Programme підтримує професійну підготовку українських державних службовців за європейськими стандартами [62].

Такі проєкти підвищують передбачуваність політики, знижують транзакційні витрати для бізнесу, формують довіру ЄС до України як партнера.

Україна вже бере участь у Horizon Europe, де станом на 2024 рік отримала понад 46 млн євро грантових коштів [58]. Подальший розвиток цього напрямку

передбачає:

- створення національних наукових консорціумів;
- участь університетів у спільних дослідницьких центрах;
- розширення міжнародної академічної мобільності через Erasmus+.

Наукова дипломатія є одним із найбільш перспективних каналів інтеграції у єдиний дослідницький простір ЄС (ERA).

Проєктні механізми прискорення інтеграційних процесів України з ЄС мають комплексний характер і охоплюють реформування державного управління, розвиток інфраструктури, підвищення інституційної спроможності, зміцнення регіональної співпраці та розширення науково-інноваційного потенціалу. Їх успішна реалізація забезпечує практичне наближення України до європейського простору, знижує інтеграційні бар'єри та створює підґрунтя для майбутнього членства.

Висновоки до розділу 3

Великого значення набувають проєктні механізми інтеграції, які забезпечують практичне втілення реформ та відбудови. Запуск Ukraine Facility з обсягом підтримки до 50 млрд євро на 2024-2027 роки створює новий рівень фінансової, інвестиційної та технічної співпраці. Важливу роль відіграють ЄІБ, ЄБРР, програми Horizon Europe, Interreg NEXT, EUACI, а також механізми регіональної співпраці. Проєктні інструменти дозволяють впроваджувати стандарти ЄС у сфері управління, аудиту, ризик-менеджменту, цифрової прозорості (зокрема через DREAM), а також підвищувати довіру партнерів та якість реалізації реформ.

Розвиток транскордонних ініціатив, інституційних проєктів і антикорупційних програм сприяє зміцненню управлінських спроможностей,

формує сталі партнерства на місцевому та центральному рівнях і забезпечує сталість інтеграційних процесів. Особливе значення мають освітньо-наукові механізми – участь України у Horizon Europe, Erasmus+, формування наукових консорціумів і дослідницьких платформ, що підсилюють інтеграцію у Європейський дослідницький простір.

Сукупний аналіз демонструє, що євроінтеграція України дедалі більше відходить від виключно політичного дискурсу та переходить у площину операційної інтеграції, де результати вимірюються конкретними проєктами, побудованою інфраструктурою, гармонізованими регламентами, цифровими сервісами та залученими інвестиціями. Саме проєктна логіка стає ключовим інструментом наближення України до ЄС, оскільки забезпечує швидку практичну реалізацію реформ, зменшує інтеграційні бар'єри та створює реальні умови для включення країни у європейські ринки, мережі й стандарти.

Успішна імплементація описаних механізмів формує стратегічне підґрунтя для майбутнього членства України в Європейському Союзі, зміцнює довіру між сторонами та забезпечує довгостроковий інтеграційний ефект, необхідний для сталого розвитку держави.

ВИСНОВКИ

1. Значення євроінтеграційного вектора для України. Дослідження підтвердило, що європейська інтеграція залишається стратегічним пріоритетом української зовнішньої політики. Виконання Угоди про асоціацію та поступове наближення національного законодавства до стандартів ЄС створює передумови для поглиблення політичного, економічного та соціального співробітництва. Це забезпечує не лише зближення з європейськими нормами, а й формування стабільних основ для демократичних перетворень всередині держави. Крім того, активне впровадження європейських стандартів у законодавчу, економічну та соціальну сфери сприяє підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародній арені.

2. Секторальна дипломатія як інструмент практичної взаємодії. Аналіз діяльності українських органів влади та дипломатичних установ показав, що ефективність секторальної дипломатії істотним чином залежить від чіткого розмежування повноважень та координації між міністерствами, галузевими відомствами та місцевими органами влади. Секторальні напрямки – від безпеки та оборони до енергетики, науки й освіти, формують комплексну модель інтеграційних процесів. Важливо відзначити, що кожен сектор вимагає спеціалізованого підходу та експертної підтримки, що дозволяє оперативно реагувати на зміни в політиці ЄС та адаптувати національні стратегії.

3. Соціокультурні аспекти співпраці Україна – ЄС. Дослідження продемонструвало, що соціокультурна дипломатія (культурний обмін, освітні програми, спільні наукові проекти) є важливим інструментом зміцнення позитивного іміджу України в Європі та формування довіри між громадянами обох сторін. Цей напрямок сприяє розширенню неформальних контактів, підвищенню суспільної підтримки євроінтеграції та формуванню сприятливого інвестиційного клімату. Значну роль відіграють програми обміну студентів і

молодіжні ініціативи, які дозволяють розвивати довгострокові партнерські зв'язки та зміцнювати культурну взаємодію.

4. Економічні механізми підтримки інтеграції. У ході дослідження встановлено, що економічна дипломатія відіграє ключову роль у розвитку інвестиційного та торгового співробітництва. Сприяння українським компаніям у доступі до європейських ринків, гармонізація стандартів продукції та інституційна підтримка є важливими факторами реалізації інтеграційної стратегії. Крім того, економічна дипломатія сприяє залученню інвестицій, технологій та міжнародного досвіду, що безпосередньо впливає на модернізацію національної економіки та розвиток високотехнологічних секторів.

5. Інституційна спроможність і взаємодія з інституціями ЄС. Аналіз показав, що ефективність дипломатичної діяльності значною мірою залежить від здатності України налагоджувати прямі та системні контакти з ключовими органами ЄС. Ними є: Європейська Комісія, Європейський Парламент, Рада ЄС, а також спеціалізовані агентства та програми. Формування професійної дипломатичної експертизи та навчання кадрів підвищує результативність переговорів, забезпечує своєчасне реагування на виклики, дозволяє більш ефективно відстоювати національні інтереси в рамках інтеграційних процесів.

6. Виклики та обмеження сучасної дипломатії. Дослідження виявило, що головними перешкодами для ефективної євродипломатії України залишаються: політична нестабільність, внутрішні адміністративні бар'єри, обмежені фінансові ресурси та дефіцит спеціалізованих кадрів. Вирішення цих проблем потребує системного підходу, включаючи законодавчі ініціативи, стратегічне планування та модернізацію управлінських процесів. Особливо важливо вдосконалювати механізми міжвідомчої взаємодії та оптимізувати використання ресурсів для досягнення максимального ефекту від дипломатичних ініціатив.

7. Інноваційні інструменти та технології в дипломатії. Аналіз сучасних

практик показав, що цифрова дипломатія та використання соціальних медіа значно підвищують ефективність комунікацій з партнерами ЄС і громадськістю. Онлайн-платформи для обміну інформацією, електронні консультації та вебінари сприяють швидшому обміну досвідом, забезпечують прозорість процесів і дозволяють оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Використання аналітичних інструментів та сучасних комунікаційних технологій сприяє більш точному прогнозуванню наслідків політичних рішень та підвищенню гнучкості дипломатичних стратегій.

8. Системність та координація європейського курсу України. Доведено, що інтеграційні процеси потребують комплексного підходу до їх оцінки, зважаючи на те, що політичні, економічні та культурні аспекти взаємопов'язані. В умовах, коли геоекономічні та геополітичні виклики стали для України надзвичайно сильними, створення цілісної стратегії, що охоплює всі сектори, підвищує ефективність дипломатичних зусиль та забезпечує стабільне просування євроінтеграційної політики, набуло особливо великої значущості. Координація між центральними органами влади, дипломатичними представництвами та громадськими організаціями дозволяє реалізовувати комплексні проєкти та забезпечувати сталість інтеграційних ініціатив.

9. Практичні рекомендації для підвищення ефективності дипломатії. На основі проведеного аналізу запропоновано наступні заходи: вдосконалення координаційних механізмів між міністерствами, розвиток секторальних експертних центрів, посилення соціокультурних програм, підвищення цифрової компетентності дипломатів, створення прозорої системи моніторингу реалізації інтеграційних проектів та оптимізація ресурсного забезпечення. Запровадження таких механізмів дозволить підвищити ефективність та результативність дипломатичної діяльності на всіх рівнях.

10. Наукове та практичне значення результатів. Результати дослідження дозволяють більш системно оцінити сучасні тенденції та виклики української

дипломатії в контексті співпраці з ЄС, а також надають науково обґрунтовані рекомендації для вдосконалення політики та практичних інструментів інтеграції. Наукова цінність роботи полягає у формуванні комплексного уявлення про сучасні напрями дипломатії, а практичне значення – у розробці конкретних пропозицій щодо підвищення ефективності взаємодії України з європейськими структурами.

11. Методологічні засади дослідження дипломатичної взаємодії Україна – ЄС. У ході дослідження обґрунтовано доцільність використання комплексного міждисциплінарного підходу до аналізу дипломатичної взаємодії України та Європейського Союзу. Поєднання інституційного, системного, структурно-функціонального та порівняльного методів дозволило всебічно оцінити як формальні механізми співпраці, так і неформальні інструменти дипломатії. Використання кількісних і якісних методів аналізу забезпечило об'єктивність оцінки економічних, політичних та цифрових процесів, а також дозволило виявити закономірності та тенденції розвитку відносин Україна – ЄС у сучасних геополітичних умовах.

12. Вектори розвитку та посилення політичної, економічної та цифрової дипломатії України у відносинах з ЄС. Дослідження засвідчило, що подальший розвиток дипломатії України у відносинах з ЄС має ґрунтуватися на поглибленні політичного діалогу, активізації економічної та торговельної дипломатії, а також системному впровадженні інструментів цифрової дипломатії. Пріоритетними векторами визначено посилення участі України у формуванні політик ЄС, розширення секторальної інтеграції, модернізацію інституційної бази дипломатичної служби та використання цифрових платформ для просування національних інтересів. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню ефективності євроінтеграційного курсу України та її поступовому наближенню до членства в Європейському Союзі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архітектура інституційно-правового забезпечення імплементації acquis ЄС: досвід інших країн та рекомендації для України. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2024. URL: https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/racse (дата звернення: 10.11.2025).

2. Балабаниць А. В. Стратегічні пріоритети безпекової політики України в умовах зовнішньої агресії. Вісник Маріупольського державного університету. Економіка. 2024. № 28. С. 5–15. URL: https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/ekonomics/issue/view/142 (дата звернення: 10.11.2025).

3. «Біла книга з питань європейської оборони – Готовність 2030»: план розбудови європейського оборонного потенціалу. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/bila-knyha (дата звернення: 21.11.2025).

4. Булега К. І., Чарських І. Ю. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5447 (дата звернення: 27.11.2025).

5. Вектори економічного розвитку 2030. Кабінет Міністрів України. URL: https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf (дата звернення: 05.12.2025).

6. Відбудова України: пріоритетні сектори для стратегічних інвестицій. URL: https://hub.kyivstar.ua/articles/vidbudova-ukrayini-prioritetni-sektori (дата звернення: 21.11.2025).

7. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/open_data/open_datai.htm (дата звернення: 27.11.2025).

8. Дубас Р. Г., Орленко О. О. Інвестиційна співпраця України та ЄС:

проблеми і перспективи європейського «зеленого курсу». Вісник Університету «Україна». 2021. № 5 (32). URL: https://ekonomics.com.ua/p8-visnik-5-32-2021 (дата звернення: 20.11.2025).

9. Економічна безпека і роль колективного Заходу у поствоєнному відновленні України / І. В. Яковюк, К. В. Єфремова, Є. А. Новіков. Право та інновації. 2022. № 2 (38).

10. Єврокомісія представила Звіт щодо прогресу України в межах Пакета розширення 2025 – найкраща оцінка за три роки. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/yevrokomisiia-predstavyla-zvit (дата звернення: 01.12.2025).

11. Європейський Союз: навч. посіб. / А. О. Бояр (кер. авт. кол.), Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк та ін. ; за ред. А. О. Бояра, С. В. Федонюка. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 600 с.

12. Заплановані інституційні реформи. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3868701-zaplanovani (дата звернення: 05.12.2025).

13. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2024 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/ (дата звернення: 10.11.2025).

14. Карась О. Формування єдиного цифрового ринку ЄС: правові та економічні аспекти. Економіка України. 2025. № 68 (11(768)). URL: https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.11.029 (дата звернення: 20.11.2025).

15. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 01.12.2025).

16. Кубко В. Цифрова дипломатія в сучасних міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2023. Вип. 50. С. 170–176. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/2023-50 (дата звернення:

10.11.2025).

17. Лист про внесення змін № 2 до Фінансової угоди (Проєкт модернізації української залізниці). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971_001 (дата звернення: 21.11.2025).

18. Меженська О. В., Вовк С. О., Новоскольцева Л. О. Українська дипломатія: від незалежності до сучасних викликів. Вісник Маріупольського державного університету. 2024. Вип. 39. URL: https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/politologia/ (дата звернення: 20.11.2025).

19. Мірошниченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. ГРАНІ. 2021. Т. 24. № 12. URL: https://doi.org/10.15421/17202112 (дата звернення: 12.11.2025).

20. Моніторинг основних подій в економіці України. Міністерство економіки України. URL: https://me.gov.ua/download/f750a438-1ebe-4505 (дата звернення: 21.11.2025).

21. Напрямки Угоди про асоціацію – прогрес виконання. URL: https://pulse.kmu.gov.ua/ (дата звернення: 21.11.2025).

22. Огляд програм Європейського Союзу, доступних для заявників з України. URL: https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2024/03 (дата звернення: 05.12.2025).

23. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік. Офіс реформ Кабінету Міністрів України. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/en/reforms-delivery-office (дата звернення: 05.12.2025).

24. Положення про Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу: від 04.06.2008 № 528. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/136346171(дата звернення: 05.12.2025).

25. Програма EU4Health: відповідь на пандемію COVID-19. МОЗ. URL: https://moz.gov.ua/uk/programa-eu4health (дата звернення: 21.11.2025).

26. Програма інтеграції України до Європейського Союзу. Верховна

Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 20.11.2025).

27. Про Основні напрями зовнішньої політики України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2025).

28. Прямі іноземні інвестиції. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2024/ (дата звернення: 21.11.2025).

29. Пугачова К. А. Визначальні напрями сучасної дипломатії Україна – ЄС. Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки: матеріали X Міжнародної студентської наукової конференції. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. 766 с.

30. Річний звіт за результатами моніторингу виконання ТОВ «Оператор газотранспортної системи України». URL: https://tsoua.com/wp-content/uploads/2025/04/ZVIT-za-2024-rik (дата звернення: 21.11.2025).

31. Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf (дата звернення: 05.12.2025).

32. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. Центр Разумкова, 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021 (дата звернення: 20.11.2025).

33. Скільки людей проживає в Україні і скільки залишиться після війни: дані демографа. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. URL: https://rubryka.com/article/demografichna-sytuatsiya-v-ukrayini/ (дата звернення: 05.12.2025).

34. Співробітництво у сфері транспорту. Представництво України при ЄС. URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve (дата звернення: 20.11.2025).

35. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. Міністерство закордонних справ України. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf (дата

звернення: 12.11.2025).

36. Таран С., Яворський П., Павицька Ю., Омельченко І., Бучко М. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ. Вересень 2021. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/ (дата звернення: 22.11.2025).

37. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Верховної Ради України від 27.06.2014 (станом на 14.10.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 21.11.2025).

38. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи: матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні (Київ, 9 трав. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2024. 104 с.

39. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. 2022. № 1–2. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022 (дата звернення: 20.11.2025).

40. Україна посилює спроможності регіонів на шляху до членства в ЄС. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/ukrayina-posylyuye (дата звернення: 05.12.2025).

41. Україна ратифікувала міжнародні угоди у сфері дипломатії, космічної та культурної співпраці з ЄС. Комітет з питань інтеграції України до ЄС. URL: https://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/75250.html (дата звернення: 05.12.2025).

42. Фещенко В. М., Балежентіс А. Еволюція неолібералізму: від теоретичних витоків до сучасної трансформації його основних шкіл. Вчені записки : зб. наук. пр. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». 2021. Вип. 22. С. 80–94. URL: https://drive.google.com/file/d/1g2kNpTPZWPq_DBTgfl3XJfVGS8qW1SGp/view

(дата звернення: 12.10.2025).

43. Хеллєр М., Нерпій С., П'ятницький В. Енциклопедія з експортування в ЄС на засадах ПВЗВТ. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/ (дата звернення: 20.11.2025).

44. Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні (проєкт підтримки Дія). UNDP. URL: https://www.undp.org/ukraine/projects/digital-inclusive (дата звернення: 05.12.2025).

45. Яковюк І. В., Туренко А. Ю. Конфіскація російських активів для відновлення України: правові проблеми реалізації. Проблеми законності : зб. наук. праць. 2023. Вип. 161.

46. Annual Review 2022. EBRD. URL: https://www.ebrd.com/home/news-and-events (дата звернення: 05.12.2025).

47. Balan O., Voitenko M., Pulcha D. Ukraine's European integration – key obstacles and requirements. Economic Journal Odessa Polytechnic University. 2023. No. 4. P. 5–13. URL: https://economics.net.ua/ejopu/2023/No4/5.pdf (дата звернення: 01.12.2025).

48. Commission and High Representative present new Defence Roadmap to strengthen European defence capabilities. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2396 (дата звернення: 20.11.2025).

49. Deepening EU–Ukraine Relations: What, Why and How? Centre for European Policy Studies (CEPS) / Michael Emerson, Veronika Movchan. URL: https://aprei.com.ua/wp-content/uploads/ (дата звернення: 20.11.2025).

50. Dream Analytics. URL: https://bi.dream.gov.ua/#/spp (дата звернення: 05.12.2025).

51. Enlargement Package shows progress towards EU membership for key enlargement partners. European Commission. URL:

https://enlargement.ec.europa.eu/news/2025-enlargement-package (дата звернення: 05.12.2025).

52. EU trade with Ukraine – latest developments. Eurostat. 2025. URL: https://ec.europa.eu/eurostat (дата звернення: 21.11.2025).

53. EU-Ukraine Association Agreement. European Union. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/140912 (дата звернення: 05.12.2025).

54. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. European Commission. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content (дата звернення: 20.11.2025).

55. EU4Health programme 2021–2027 – a vision for a healthier European Union. European Commission. URL: https://health.ec.europa.eu/funding/eu4health (дата звернення: 20.11.2025).

56. European Council conclusions, 23–24 June 2022. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/24/ (дата звернення: 20.11.2025).

57. Gilboa E. Searching for a theory of public diplomacy. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. 2008. Vol. 616. URL: https://www.researchgate.net/publication/ (дата звернення: 12.10.2025).

58. Information in numbers on Ukraine's participation in Horizon Europe. Horizon Europe. URL: https://horizon-europe.org.ua/en/ (дата звернення: 05.12.2025).

59. Interreg NEXT Poland – Ukraine 2021–2027. Interreg NEXT Poland-Ukraine. Co-funded by European Union. URL: https://pl-ua.eu/en/programme/about-the-programme/ (дата звернення: 05.12.2025).

60. Mathijsen P. S. R. F. A Guide to European Union Law. 8th ed. London : Sweet & Maxwell, 2004. P. 51.

61. New European Digital Innovation Hubs set up across the Western Balkans, Ukraine and Türkiye. European Union. URL:

https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine (дата звернення: 05.12.2025).

62. New Startup EDGE grant programme for Ukrainian startups in Deep Tech, Green Tech and EdTech sectors. Funded by European Union. URL: https://eu4innovationeast.eu/new-startup-edge-grant-programme (дата звернення: 05.12.2025).

63. Onuf N. G. The World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations. Columbia. URL: https://www.researchgate.net/publication/287498262 (дата звернення: 12.10.2025).

64. Partridge M. D., Rickman D. S. CGE Modeling for Regional Economic Development Analysis. Economics Working Paper Series, Oklahoma State University. URL: https://www.researchgate.net/publication/227625457 (дата звернення: 16.10.2025).

65. Recovery and reconstruction of Ukraine. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu (дата звернення: 05.12.2025).

66. Report on implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union for 2023. European Commission. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/ (дата звернення: 20.11.2025).

67. Risse T. Social Constructivism and European Integration. European Studies Hub. URL: https://hum.port.ac.uk/europeanstudieshub/wp-content/uploads/2013/02/Wiener-159-166.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

68. Routledge Handbook of Public Diplomacy / ed. by N. Snow, P. M. Taylor. URL: https://kde.tasam.org/pdf/kitaplar/handbookofpublicdiplomacy.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

69. Social Research Methods / Alan Bryman. 5th ed. Oxford : Oxford University Press. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads (дата звернення: 11.10.2025).

70. Stronger Together: Present and Future Challenges on Ukraine's Road to

EU Integration. Centre for Economic Strategy. URL: https://ces.org.ua/en/accession-is-the-best-possible-scenario/ (дата звернення: 01.12.2025).

71. The Diplomatic Service of the European Union. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/annual-reports_en (дата звернення: 20.11.2025).

72. The development and prospects for community action in the field of sport. Commission staff working paper. URL: https://ec.europa.eu/assets/eac/ (дата звернення: 20.11.2025).

73. The EU Anti-Corruption Initiative (EUACI). URL: https://euaci.eu/en/ (дата звернення: 05.12.2025).

74. The European Union and Ukraine. Delegation of the European Union to Ukraine. URL: https://www.eeas.europa.eu/ukraine/ukrayina-ta (дата звернення: 21.11.2025).

75. The Ukraine Facility: Supporting Ukraine's recovery, reconstruction, and path towards EU accession. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu (дата звернення: 05.12.2025).

76. Ukraine. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/countries/ukraine.html (дата звернення: 05.12.2025).

77. Ukraine Made Significant Progress in Intellectual Property: European Commission's Ukraine 2023 Report on Enlargement Package Policy. Національне відомство України з питань інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/en/report-2023-enlargement-package-policy/ (дата звернення: 05.12.2025).

78. Ukraine's path towards EU accession. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/ (дата звернення: 20.11.2025).

79. €50 million in EIB support for Ukraine's rail border crossings and infrastructure to boost EU connectivity and trade. European Investment Bank. URL:

https://www.eib.org/en/press/all/2025 (дата звернення: 05.12.2025).